

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΚΠΟΛΗΘΕΙΣΑ ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ
ΥΠΟ ΤΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΕΝ ΕΤΕΙ 1883

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1888

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Παναγιώτατε καὶ Θεϊότατε Δέσποτα,

ἁγία καὶ ἱερά Σύνοδος.

Ἡ προνοία ἐκκλησιαστικῇ συστάσῃ τῷ 1881 Μουσικῇ Ἐπιτροπῇ, ἐντολὴν ἔχουσα τὴν ἐκπόνησιν σχεδίου τινὸς τῶν εἰσακτέων τακτοποιήσεων τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς Μουσικῆς, καὶ πρὸς καθαρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ παντὸς ξενισμοῦ καὶ πίστεως σύθιχρισίας, περάνασθαι μετὰ μακρὰν καὶ σύντονον μελέτην τὸ ἀνατεθεὶν αὐτῇ ἔργον, ὑποβάλλει αὐτὸ ταπεινῶς καὶ εὐσεβείως τῇ Ὑμετέρᾳ Θ. Παναγιότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὰ ἑξῆς:

α'] Εἰσήγαγεν ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει τὸν καὶ βᾶσιν ὠριζόμενου ὕψους 256 πλμῶν, καὶ τὴν βᾶσιν ταύτην παρεδίξατο ὡς τὸν τόνον ν ἀπ' οὗ ὡς ϵ ἀφετηρίας τονίζονται πάντες οἱ λοιποὶ φθόγγοι. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐνέκρινεν ἵνα εἰσαχθῇ τοῦ λοιποῦ ἡ χρῆσις τοναρίου ἀναδιδόντος τὸν φθόγγον ν πρὸς ὁδηγίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ψαλλόντων.

β'] Κατέταξεν εἰς ὠριζόμενας χρονικὰς ἀγωγὰς πάντα τὰ εἶδη τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν μελῶν, καὶ ἐνέκρινεν ἵνα εἰσαχθῇ πρὸς ἀκριβῆ τήρησιν τῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὁ Μετρονόμος.

γ'] Ὄρισε τὰ μουσικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα δεῖον μόνον νὰ ψάλλωνται

ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθείαις (Κατάλογος αὐτῶν περὶ τὸ τέλος ὑπὸ στοιχείων Λ).

δ) Ἐξέπότητε μουσικὸν κείμενον τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τοῦ Χρυσόστομου ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον καὶ υπογραμμὸς πασῶν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν (ἔπεται περὶ τὸ τέλος ὑπὸ στοιχείων Β).

Ἡ ἐργασία αὕτη ὑποβληθεῖσα τῇ ἁγίᾳ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς, ἥ δὲ Ἐπιτροπὴ ἐνετάλη ἵνα χωρήσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ ἐπιληφθῇ ἐπὶ σπουδαιοτέρων ζητημάτων κατὰ τὸ ὑπ' αὐτῆς συνταχθὲν καὶ συνοδικῶς ἐγκριθὲν πρόγραμμα.

Σκοπὸς τῶν ἐν τῷ προγράμματι τούτῳ προταχθεισῶν ἐργασιῶν ἦν αὕτη ἡ διάσωσις τῆς οὐσίας τοῦ ἱεροῦ μέλους, ὅπερ περισωθὲν μέλοι τοῦδε διὰ τῆς φωνητικῆς παραδόσεως κινδυνεύει ν' ἀπολεσθῇ ἕνεκα τῆς καταπλημμυρούσης ἡμᾶς ξενοφωνίας.

Οὕτε ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου, οὕτε ἡ πικτελής ἑλλειψίς τῶν καταλλήλων μουσικῶν βοήθημάτων ἀπεθάρρυναν τὴν ἐπιτροπὴν προστησμένην δὲ τὴν παράδοσιν ὡς μόνον ὁδηγὸν καὶ γνώμονα καὶ μέτρον φωνητικόν.

ε) διηκρίδωσι τὰ τονιαῖα διαστημάτων τὰ ἐν τοῖς τρισὶ γένεσι τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ἀπαντῶντα, καθώρισε δὲ αὐτὰ μετ' ἐπιστημονικῆς καὶ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου, ὀργάνου ὠρισμένου ἐν τῇ φυσικῇ εἰς ἀκουστικὰς μελέτας καὶ θεωρίας.

ς) Πυτύχῃσι νὰ ἐπινοήσῃ καταλλήλων καὶ εὐχρηστον ὄργανον μουσικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου νὰ ἐκτελῶνται μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας αἱ ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου ὁρισθεῖσαι διακρίσεις τοῦ φθόγγου. Τὸ ὄργανον τοῦτο κληθὲν Ψαλτήριον, καὶ κατασκευασθὲν ἀδείξ καὶ δᾶπάνη τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας θεωρεῖται παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς.

1) ἐπιτήδειον πρὸς ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ μέλους ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ διαστήματα, καὶ πρὸς ἀπόδοσιν τῶν σημείων τῆς ποιότητος ὅσον εἶναι δυνατὴ ἀπὸ ἀψύχου ὀργάνου.

2) κατάλληλον πρὸς σκοπὴν καὶ μεθοδικὴν διδασκαλίαν.

3) ἀπαραίτητον πρὸς ἐρμηνείαν τῆς μουσικῆς θεωρίας, διότι δι' αὐτοῦ γίρεται πᾶσα περὶ αὐτὴν σύγχυσις καὶ ἀοριστία, καὶ

4) συντελεστικὸν πρὸς παγίωσιν τῆς σαλευομένης παραδόσεως.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ὀργάνου τούτου κατεδείχθη ἀρκούντως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἣν ἐπὶ ἔτος ἐφήρμωσαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ κ. κ. Γ. Βιολάκης καὶ Εὐστράτιος Παπαδόπουλος κατ' ἐπιταγὴν τῆς ἁγίας Μητρὸς Ἐκκλησίας.

ζ) Συνέταξε τὴν «Στοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ψαλτηρίου» σύμφωνον πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ θεωρίας τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας.

Τοῦτό ἐστι, Παναγιώτατε Δέσποτα καὶ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος, τὸ ἀποτέλεσμα, εἰς ὃ μετὰ μακρὰν μελέτην καὶ παντοειδῆς καὶ ἐνδελχεῖς δοκιμᾶς κατέληξεν ἡ Μουσικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἰνα δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐκτυμηθῇ ἀρμοδίως παρακαλεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν Ὑμετέραν Θ. Παναγιώτητα καὶ τὴν περὶ Αὐτὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν Σύνοδον, ὅπως συγκαλέσῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλείστους ὅτους τῶν δοκίμων ἱεροψαλτῶν καὶ μουσικοδιδασκάλων πρὸς ἀκρόασιν παντοειδῶν ἱερῶν ᾠμάτων ἐπὶ τοῦ Ψαλτηρίου ἐκτελεσθησάντων, καὶ βεβαιώσιν ὅτι ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀπόδοσις καταρθῶται ἀληθῆς καὶ γνησία καὶ τῷ διδακτικῷ σκοπῷ συντελεστική.

Ἐπισυνάπτουσιν δὲ ἐν τῇ παρούσῃ ταπεινῇ αὐτῆς ἐκθέσει τὸ μνησθὲν μουσικὸν κείμενον τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τὴν Στοιχειώδη διδασκαλίαν, καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν 68 τακτικῶν αὐτῆς συνεδριάσεων, προάγει νὰ ὑποβῇ συνάμα βαθυσεδύστως τὴν ταπεινὴν αὐτῆς γνώμην περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν προέθετο ἡ πρόνοια καὶ μέριμνα τῆς ἁγίας Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Καὶ δὴ προτείνει

1) τὴν σύστασιν διανοῦς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ καταλλήλων προσώπων ἵνα συνεχίσῃ τὸ ἔργον.

2) τὴν σύστασιν Μουσικῆς Σχολῆς λειτουργούσης ὑπὸ τὴν ἐπόπειαν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης πρὸς διέδοσιν τῆς διδασκαλίας οὐ μόνον μεταξὺ τῶν βουλομένων ἐκμαθεῖν τὴν τέχνην τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ ἱεροψαλτῶν ὅπως προσοικειωθῶσι καὶ οὗτοι πρὸς τε τὴν νέαν μέθοδον τῆς διδασκαλίας καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀργάνου.

3] τὴν ἔκδοσιν τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας, ἣν ταπεινῶς ὑποβάλλομεν, καὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγκριθέντων μουσικῶν κειμένων. Ἐξίστω δὲ τῇ Ἐπιτροπῇ νὰ ἐκφέρῃ ἐνταῦθα τὴν ἰδέαν ὅτι ἐκ τῶν ἐκδόσεων τούτων δυνατὸν νὰ προκύψῃ σπουδαῖος πόρος, συντελὼν εἰς συντήρησιν τῆς Μουσικῆς Σχολῆς.

Διατελοῦμεν βαθυσεβάττως τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος καὶ τῆς περὶ Αὐτὴν ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου

Ἐν Φαναρίῳ, τῇ 15 Ἰουνίου 1885.

Ὁ πρόεδρος τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς

Ἀρχιμ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΛΦΘΟΝΙΔΗΣ.

Τὰ μέλη

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΟΛΑΚΗΣ πρωτοψάλτης
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΣΑΦ ΜΟΝΑΧΟΣ
Π. Γ. ΚΗΛΤΖΑΝΙΔΗΣ
ΑΝΔΡ. ΣΠΑΘΑΡΗΣ.
Γ. ΠΡΩΓΑΚΗΣ γραμματεὺς.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κληθεῖσα ἡ Μουσικὴ Ἐπιτροπὴ ἵνα ἐρευνήσῃ τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν, πρωτίστως ἀνεζήτησε τὰ αἷτια τῆς καταπτώσεως, ἐν ᾗ σήμερον διέχκεται. Κατὰ τὴν πεποιθήσιν αὐτῆς, πεποιθήσιν σχηματισθεῖσαν διὰ πολυετοῦς πείρας καὶ μακρῶν προηγουμένων μελετῶν, τὰ αἷτια ταῦτα τρεῖς κυρίως ἔχουσι πηγὰς· πρῶτον μὲν τὸ ἀπὸ τινων ἑτῶν ἐπιταθὲν παρ' ἡμῖν πνεῦμα προόδου καὶ νεωτερισμοῦ, τὸ ὅποιον ἐν πολλοῖς μὲν ἄλλοις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αἰσίως καρποφορήσαν, ἔφθασε μέχρι τοῦ ὑποδείξαι ὡς ἀνάγκη κοινωρικὴν τὴν μεταρρύθμισιν τῆς μουσικῆς ἐκείνης, δι' ἧς οἱ πατέρες ἡμῶν ὑμνοῦν τὸν Θεόν. Δεύτερον τὴν βαθμηδὸν καὶ λεληθότως ὑπείσελθοῦσαν καὶ ἐξαπλωθεῖσαν ἐπικράτησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἐν τοῖς θεάτροις, ἐν τοῖς ψαλμοῖς, ἐν τῷ στρατῷ, ἐν δημοσίαις συναυλίαις, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐν ταῖς οἰκογενείαις, τουτέστιν ἐν αὐτῷ τῷ ἰδιωτικῷ ἡμῶν βίῳ. Τρίτον τὴν ἀμέλειαν ἢ τὴν ἀνικανότητα περὶ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἱερῶν ἡμῶν μελῶν. Εἰς τὰ τρία ταῦτα αἷτια προσθετέον καὶ τὴν ἀπὸ πολλοῦ ἀρξαμένην τάσιν πολλῶν μουσικοδιδασκάλων, οἵτινες μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ ἀρχαῖα καὶ κλασικὰ ἡμῶν μέλη, ἐπλούτισαν καὶ ἐποίησαν κατ' ἀρέσκειαν τὸ ἄσματολόγιον τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διὰ πληθὺς νέων μελῶν, ἅτινα καίτοι φέροντα ἰδίαν αὐτοτελῆ τινα τεχνικὴν ἀξίαν, ἀπεμάκρυναν ὁμῶς κατ' ὀλίγον τὸ ἱερὸν ἡμῶν μέλος ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ ἀφελείας καὶ ἀπλότητος, ἐν ᾗ ἐγκεῖται τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ.

Ἡ μελέτη περὶ τῶν μέσων τῆς καταπολεμήσεως καὶ ἀποσοβήσεως τοῦ πρώτου ἐκ τῶν αἰτίων τούτων ἐστὶν ἐκτὸς τῶν προθέσεων τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀναλαβοῦσα τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένου προγράμματος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς μουσικῆς τῆς νῦν ὑπαρχούσης ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐργαζομένη ἐπὶ καθεστῶτος, τὸ ὅποιον ἐννοεῖ νὰ διατηρήσῃ, οὐδόλως ἐπηρέασθη ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ μέχρι τοῦ νῦν δημοσιευθεισῶν πρᾶγματειῶν περὶ μεταρρυθμίσεως καὶ ἀναμορφώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, οὐδὲ προτίθεται τὸ παράπαν ν' ἀπεντήσῃ εἰς τὰς θεωρίας, δι' ὧν μερὶς τις κοινωνικὴ κρίνουσα ἔωλον καὶ ἀπᾶδουσιν πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος τὴν μουσικὴν ταύτην, ἐπιδιώκει τὴν ἀπλὴν καὶ καθαρὰν ἀντικατάστασιν αὐτῆς διὰ τῆς νεωτέρας πολυφώνου. Εἰς τὰς θεωρίας ταύτας ἐξενεχθεῖσας ἀρτίως καὶ ὑπὸ ἐπιστημονικωτέρᾳ μορφῇ, καὶ παρουσιαζομένας ὡς προῖόν ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐρευνῶν, ἢ Ἐπιτροπὴ ἀποδίδωσι τοσοῦτον κῦρος, ὅσον καὶ εἰς τὰς αὐθαρέτους ἐκείνας ἀξιώσεις, δι' ὧν αὐτεπάγγελτοι ξένοι νομοθέται καὶ δεινοὶ εἰκοτολόγοι θέλουσι νὰ διδάξωσιν ἡμῖν τὴν προφορὰν τῆς ἰδίᾳς ἡμῶν γλώσσης, χωρὶς νὰ ἀνῆλθαι τὴν φυσικῶς ἐπερχομένην τοῦ χρόνου προϊόντος μεταβολήν.

Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν μνησθέντων αἰτίων ἐστὶ τὸ μᾶλλον ἐπιδράσαν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς. Ἡ εἰσβολὴ καὶ κατὰ μικρὸν ἐπικράτησις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέλους, τοῦ ὁποίου καὶ τὰ μὴ συγκεκραμένα τονικά διαστήματα εἰσι κατὰ πολὺ διάφορα τῶν τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς, διέφθιρε καὶ ἐξακολουθεῖ λεληθότως διαφθείρουσα τὸ οὗς ἡμῶν, ἢ δὲ ἐκτέλεσις ἀνατολικῶν ᾠσμάτων ἐπὶ ὀργάνων διηρημένων εἰς εὐρωπαϊκὰ μάλιστα συγκεκραμένα ἡμιτόνια, ἡλλοίωσαν οὐσιωδῶς τὴν φύσιν αὐτῶν. Ὁ ἔχων τὴν ἀκοὴν ἐξωκειωμένην πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἡμιτόνια, εἰσερχόμενος ἐν τῷ νῶ εὐρί-

σκει ξένην τὴν πατροπαράδοτον αὐτοῦ ἰδίαν μουσικὴν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν μουσικοδιδασκάλων τὸ οὗς φυσικῶς τῷ λόγῳ κακῶς ἐθιζόμενον ὑπὸ τῶν ξένων ἐκείνων φθόγων, καθιστᾷ αὐτοῖς ἀνέρικτον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς περὶ τὰ τονικά διαστήματα.

Περὶ τὸν θεωροῦντες νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν λοιπῶν αἰτίων, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν μέσων, τὰ ὅποια ἢ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ ὡς δυνάμενα ν' ἄρῃσι τὰ αἷτια ταῦτα, καὶ νὰ στήσωσι τὴν κατὰ τῆς ἱερᾶς μουσικῆς φορὰν. Γνωστὸν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ διετηρήθη μέχρι τοῦ νῦν κυρίως διὰ μόνης τῆς φωνητικῆς παραδόσεως. Τὰ ἀρχαῖα συστήματα τῆς γραφῆς αὐτῆς συγκείμενα ἐκ σημείων συμβολικῶν, περιῆλλον βαθμηδὸν εἰς ἀγρασίαν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ἐπικρατεῖ δὲ σήμερον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820 τὸ ἀναλελυμένον σύστημα τῶν τριῶν διδασκάλων Χρυσάνθου, Γρηγορίου καὶ Λουρμουζίου, ἐργασθέντων τῇ ἐπιταγῇ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ κατὰ τισάντων τὸ σύστημα ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Λρυσάνθος ἐδημοσίευσε διὰ τοῦ Μεγάλου Θεωρητικοῦ, ἐκδοθέντος ἐν Τεργέστη τῷ 1832. Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει ἀπασαν τὴν θεωρίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, καὶ ἐστὶν ἡ βῆσις πάντων τῶν κατόπιν ἐκδοθέντων ὑπὸ διαφόρων μουσικοδιδασκάλων.

Τὸ ἔργον τῶν τριῶν διδασκάλων ὑπῆρξεν ἀληθῶς μέγα· ἀλλ' ὅσον μέγα καὶ ἂν ὑπῆρξεν οὐδόλως ἐθεράπευσεν τὴν οὐσιωδεστέραν τῶν ἐλλείψεων, ἐξ ἧς ἔπασχε καὶ πάσχει ἡ ἀνατολικὴ μουσικὴ ἐν γένει καὶ ἰδίως ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ. Ἡ ἑλλείψις αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπουσία τεχνικοῦ μέσου πρὸς ἐπιστημονικὴν καταμέτρησιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν τονικῶν διαστημάτων. Τὰ διαστήματα ταῦτα ὥρισε μὲν ὁ Λρυσάνθος διὰ τῆς χορδῆς, ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη, ἄλλως τε ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένη, ἐστὶν ἀτελής. ἀπολήγει δ' εἰς ἰδανικὴν διαιρέσιν τῆς κλίμακος εἰς 68 ἐλάχιστα μέρηματα καὶ ὁρί-

ζονται μὲν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τμημάτων οἱ διάφοροι τόνοι τῆς κλίμακος, ἀλλ' οὐδὲν πρακτικὸν μέσον βοήθει τὸν μουσικὸν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀκριβοῦς θεωρίας ἐν τῇ φαντασιώδει καὶ ἀορίστῳ τυχύτῃ ἐργασίᾳ*. Καὶ τέως μὲν ἡ ἔλλειψις αὕτη ἀνεπληροῦτο διὰ τῆς μακροχρονίου διδασκαλίας,

* Καθ' ἃς ὁδηγίας παρέχει τὸ Μέγα Θεωρητικὸν § 63—65 ὁρίζονται τοὺς δεσμούς ἐπὶ χορδῆς πρὸς παρεγωγήν τοῦ τετραχόρδου Δι-Νη λαμβάνοντες διὰ τὸν·

Δι τὸ μῆκος τῆς ὅλης χορδῆς 1

Κε τὸ μῆκος τῆς χορδῆς τὰ $\frac{2}{3}$

Ζω τὸ μῆκος τῆς χορδῆς τὰ $\frac{3}{4}$

Νη τὸ μῆκος τῆς χορδῆς τὰ $\frac{4}{5}$

Πρὸς εὐρεσιν δὲ τοῦ λόγου τῶν διὰ δυοῖν διαστημάτων ὁ Χρυσάνθος τίθησιν ἀναλογίας

$$\frac{1}{2} : \frac{1}{3} :: 12 : 9 \text{ καὶ}$$

$$\frac{1}{2} : \frac{1}{4} :: 12 : 6$$

Ἄλλ' αἱ ἀναλογίαι αὗται εἰσιν ἀσυμβίβαστοι· διότι ἐν τῇ πρώτῃ ὡς ἡγούμενος λαμβάνεται τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς ὅλης χορδῆς, ὡς ἐπόμενος δὲ τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν $\frac{2}{3}$ τῆς χορδῆς ἔπρεπεν ἄρα νὰ γραφῇ οὕτω :

$$\frac{1}{2} : \frac{1}{3} \times \frac{2}{3} :: 12 : 8$$

ἢ ἐὰν συγκρίνωνται τὰ ἀποτεμνόμενα πολλοστὰ οἰασθῇποτε χορδῆς πρὸς ἀνύψωσιν κατὰ τόνον μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἢ ἐλάχιστον, ἔπρεπε τότε ἡ δευτέρα νὰ γραφῇ :

$$\frac{1}{2} : \frac{1}{4} :: 8 : 4$$

διότι τὸ μῆκος Ζω Νη ἰσοῦται πρὸς τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς χορδῆς ἀλλ' ἀποχωρίζεται ὥστε ἵνα ἀποδῶσι συνεπῆ πρὸς ἑαυτὰ τὰ διαστήματα κατὰ Χρυσάνθον ἔπρεπεν ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν νὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἑτέραν τῶν δύο ἀναλογιῶν·

$$\frac{1}{2} : \frac{3}{4} :: 4 : 3$$

$$\frac{1}{2} : \frac{1}{3} :: 6 : 4$$

ἣν ἀπῆλθον τὰ ἀρχαῖα συστήματα· ἡ φωνητικὴ παράδοσις διὰ τῆς μακρᾶς τριβῆς ἐνετύπου εἰς τὸ οὖς τοῦ διδασκομένου τοὺς τόνους, μείζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον τοῦ διατονικοῦ γένους, τὰς ὑφέσεις καὶ διέσεις τοῦ χρωματικοῦ, καὶ τὰ διαστήματα τοῦ ἐναρμονίου, ἀλλ' ἀπλοποιήθησεν τῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς μουσικῆς παιδείας συντηρηθείσης κατὰ πολὺ, ἡ ἔλλειψις τεχνικοῦ μέσου ἀποβίνει βαθμηδὸν ἐπαισθητοτέρα. Διότι προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ εἰσβολὴ καὶ ἐπικράτησις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέλους, καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν ὀργάνων, μάλιστα τῶν ἐμπνευστῶν καὶ ἰδίως τοῦ κλειδοκυμβάλου, ἐπαπειλεῖ διὰ τῆς ἐνεργείας ἐπὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς νὰ ἐξαφανίσῃ τέλει τὴν οὐσίαν τοῦ μέλους, τὸν μείζονα τόνον νὰ συγχύσῃ μετὰ τοῦ ἐλάσσονος, τὸν ἐλάχιστον μετὰ τοῦ ἡμιτονίου, καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν διαστημάτων τούτων προερχόμενον θέλημα τῆς μονοφωνοῦ μουσικῆς. Ἡ διαφορὰ αὕτη παρατηρεῖται προχωροῦσα ἐνόσω ἐκλείπουσιν οἱ γέροντες διδάσκαλοι, ὅπως μεταδώσωσι πιστὴν τὴν παράδοσιν εἰς τὴν νεωτέραν γενεάν.

Ὁμολογουμένως πολλῶν ἐπαίνων ἐστὶν ἄξια ἡ τάξις τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ ἱεροψαλτῶν, οἵτινες ἐμμένουσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαίων γραμμῶν, καὶ τοῦ γενικοῦ

Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι βασιλεύει σύγχυσις περὶ τὴν βάσιν αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς συγχύσεως ταύτης ἀμφότεροι αἱ ἀναλογίαι αὗται οὐδὲν σημαίνουσιν ἀκουστικῶς· οἱ δ' ἀριθμοὶ 12, 8, 7, ἢ 88, 66, 63 δύνανται τὸ πολὺ νὰ ἔχωσιν εἰκονικὴν σημασίαν· διὰ ταῦτα ἡ Ἐπιτροπὴ εὐλαβῶς ἀποσχοῦσα τῆς χρήσεως πάσης προγενεστέρης θεωρίας, ἠκολούθησεν ὁδὸν καθαρῶς δοκιμαστικὴν, καὶ βαθμηδὸν διὰ πολλῶν δοκιμῶν ἐβιβαίωθη περὶ τῆς φύσεως τῆς κλίμακος· κατὰ δὲ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῆς ἐκτίμησιν προτίμησε τὸν φυσικὸν τρόπον τοῦ λογιζομένου τῶν διαστημάτων πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἀμφιβολίας περὶ αὐτῶν καὶ πρὸς παγκόσμιον συνεννόησιν.

χαρκτηῖρος τοῦ μέλους, ἀλλ' ἀδυνατοῦσι καὶ οὗτοι ν' ἀντιπαλαίσωσι κατὰ φυσικοῦ αἰτίου, οἷόν ἐστιν ἡ ἐπίδρασις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέλους.

Οὕτω βαθμηδὸν ἐξασθενεῖ μὲν καὶ ἐκλείπει ἡ παράδοσις, τὰ δὲ ἱερὰ ἡμῶν μέλη διατηροῦσι μὲν τὰς γραμμὰς, ἀποβάλλουσιν ὁμῶς κατὰ μικρὸν τὴν οὐσίαν τῶν τονικῶν διαστημάτων ἥτοι τὸν χαρκτηῖρα. Κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ περὶ τούτου ἐκνόρθωσις τῆς μουσικῆς μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς ἤθελεν εἶσθαι ὅλως ἀνέφικτος, καθότι θέλει ἐκλείψει τελείως ἡ φωνητικὴ παράδοσις, ἥτις περιέσωσε καὶ διασώζει εἰσέτι μέχρι τοῦ νῦν τὴν ἱερὰν ἡμῶν μουσικὴν.

Ἐν τῇ παραδόσει λοιπὸν μόνη νομίζει ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι ἐγκρίνεται ἡθεραπεῖα τοῦ κακοῦ.

Καὶ πρῶτον μὲν δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀμφιβάλλῃ τις περὶ τῆς πιστότητος τῆς παραδόσεως, ὥς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῶν τονικῶν διαστημάτων.

Πανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς ὅπου εἰσὶν ὀρθόδοξοι ἀνατολικὰ ἐκκλησίαι, ἡ ἰσχὺς τῆς παραδόσεως διατήρησεν ἀγνὴν καὶ ἀδιάφθορον τὴν οὐσίαν τοῦ ἱεροῦ μέλους. Ἀπὸ τῶν Παριστρίων χωρῶν μέχρις Αἰγύπτου ἡ παράδοσις ἐστὶν ἡ αὐτὴ· τὰ τρία γένη τὸ διατονικόν, χρωματικόν καὶ ἐναρμόνιον μετὰ τῶν τονικῶν διαστημάτων, αἱ ὑφέςεις καὶ διέσεις, οἱ ὀκτὼ κύριοι ἤχοι, καὶ οἱ κλάδοι αὐτῶν, ψάλλονται ἀπαράλλακτως ἐν Συρίᾳ ὥς καὶ ἐν Ρουμανίᾳ, ἐν Σερβίᾳ ὥς καὶ ἐν Ἑπειροθεσσαλίᾳ, ἐν Κρήτῃ ὥς καὶ ἐν τῷ Ἀγιωνύμφῳ Ὄρει, ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐν Κύπρῳ ὅπως καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, τουτέστιν ἡ παράδοσις διατηρήθη σώα, ὁμοία καὶ ἀκμαία πανταχοῦ ὅπου ἡ εἰσβολὴ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέλους δὲν ἐξησθένησεν αὐτήν.

Τῆς παραδόσεως ταύτης τὴν παγίωσιν καὶ συντήρησιν ἐθεώρησεν ἡ Ἐπιτροπὴ ὥς τὸ μόνον μέσον πρὸς διάσωσιν

τῆς καταρρεούσης ἡμῶν μουσικῆς. Ἐπιληφθεῖσα συντόμως καὶ καρτερικῶς τοῦ ἔργου ὤρισεν ἐπὶ φθογγομέτρου τὸν μείζονα, τὸν ἐλάχισσονα, τὸν ἐλάχιστον τόνον, καὶ πᾶσας τὰς ἐπὶ τὸ βαρὺ ἢ ἐπὶ τὸ ὀξύ μεταβολάς, εἰς ἃς ὑπόκειται, στηριζομένης ἐπὶ τῆς περισωθείσης μέχρι τῆς σήμερον παραδόσεως.

Πρὸς τοῦτο ἡ ἐργασία ἐγένετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ἐπὶ ἐντατῶν ὀργάνων ἐτέθησαν δεσμοὶ εὐκίνητοι, οἵτινες καταλλήλως μετατιθέμενοι ἐπέφερον μεταβολὰς αὐθαιρέτους εἰς τὰ διαστήματα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐξετελοῦντο ἐκκλησιαστικὰ ἢ ἐθνικὰ μέλη ὑπὸ τοῦ διατῆξεντος τοὺς δεσμούς, ἐφ' ὧν οἱ ἀκροώμενοι, ἐξ ἐπαγγέλματος μουσικοὶ, ἐξέφρχον τὴν ἑαυτῶν γνώμην· καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἀπόδοσις ἐμαρτυρεῖτο πιστὴ καὶ γνήσια, συνεκρίνοντο οἱ φθόγγοι τοῦ ὑπ' ὄψιν ὀργάνου δι' ὁμοφωνίας πρὸς τοὺς φθόγγους τοῦ μονοχόρδου καὶ ἐσημειοῦντο τὰ ἀντιστοιχοῦντα μήκη τῆς αὐτῆς χορδῆς εἰς τὰς ὑπὸ τὴν βᾶσανον διαίρεσεις· εἰ δὲ μὴ, ἀπερρίπτοντο αὗται ὥς ἐσφαλμέναι καὶ νόθοι. Μετὰ τινὰ χρόνον αἱ ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου σημειώσεις ἐβοήθουν εἰς δευτέραν συναρμογὴν τοῦ ἐντατοῦ ὀργάνου κατὰ τὰς αὐτὰς θέσεις τῶν δεσμῶν καὶ αἱ δοκιμαίαι ἐπανελαμβάνοντο. Τοιοῦτοτρόπως βασιανίσθέντα βαθμηδὸν τὰ τρία γένη καὶ πάντες οἱ ἤχοι παρέσχον τὸ ἀξιόλογον συμπέρασμα ὅτι ἐκτελοῦνται δι' ἐνὸς μοναδικοῦ διαγράμματος, μεταβαλλομένης τῆς βάσεως αὐτοῦ καὶ βοηθεῖα τῶν ἐν αὐτῷ τῷ διαγράμματι περιλαμβανομένων μικρῶν διαστημάτων, τουτέστι τοῦ κόμματος, τῆς διέσεως καὶ τῆς ὑφέσεως.

Τὸ διάγραμμα τοῦτο σύγκειται ἀπὸ τοῦ Νη ὡς βάσεως ἐκ δύο τετραχόρδων ὁμοίων διεζευγμένων κατὰ τόνον· τὰ δὲ σχετικὰ μήκη τῆς χορδῆς τὰ τοὺς διαδοχικοὺς αὐτοῦ φθόγγους παρέχοντα εἰσὶ :

$$\begin{array}{cccccccc}
N\eta_1 & \Pi\alpha_1 & \text{Βου}_1 & \Gamma\alpha_1 & \Delta\epsilon_1 & \text{Κε}_1 & \text{Ζω}_1 & N\eta_2 \\
1 & \frac{1}{2} & \frac{1}{100} & \frac{1}{2} & \frac{1}{2} & \frac{1}{17} & \frac{1}{100} & \frac{1}{2} \\
N\eta_2 & \Pi\alpha_2 & \text{Βου}_2 & \Gamma\alpha_2 & \Delta\epsilon_2 & \text{Κε}_2 & \text{Ζω}_2 & N\eta_1 \\
\frac{1}{2} & \frac{1}{2} & \frac{1}{100} & \frac{1}{2} & \frac{1}{2} & \frac{1}{17} & \frac{1}{100} & \frac{1}{2}
\end{array}$$

Ἀντικείμενον ἐπινειλημμένων δοκιμῶν ἐγένετο τὸ μῆκος τῆς χορδῆς διὰ τὸν φθόγγον Βου, ἡ μέση αὐτοῦ ἀξία εὐρέθη οὖσα 0,810 ἐπὶ χορδῆς ἐνὸς μέτρου. Ἐκ ταύτης συμπεραίνομεν τὴν ἐξῆς σειρὰν περιλαμβάουσταν τοὺς σχετικούς ἀριθμούς τῶν δονήσεων δι' ἕκαστον τῶν φθόγγων τοῦ διαγράμματος.

$$\begin{array}{cccccccc}
N\eta_1 & \Pi\alpha_1 & \text{Βου}_1 & \Gamma\alpha_1 & \Delta\epsilon_1 & \text{Κε}_1 & \text{Ζω}_1 & N\eta_2 \\
1 & \frac{1}{2} & \frac{100}{81} & \frac{1}{2} & \frac{1}{2} & \frac{1}{17} & \frac{100}{81} & 2 \\
N\eta_2 & \Pi\alpha_2 & \text{Βου}_2 & \Gamma\alpha_2 & \Delta\epsilon_2 & \text{Κε}_2 & \text{Ζω}_2 & N\eta_1 \\
2 & \frac{1}{2} & \frac{100}{81} & \frac{1}{2} & 3 & \frac{1}{17} & \frac{100}{81} & 4
\end{array}$$

Τὰ μεταξὺ δύο οἰωνδῆποτε φθόγγων τοῦ διαγράμματος τούτου διαστήματα περιλαμβάνει ὁ ἐξῆς πίναξ.

Διὰ δυοῶν

$$\begin{array}{l}
\frac{\Pi\alpha_1}{N\eta_1} = \frac{9}{8} \\
\frac{\text{Βου}_1}{\Pi\alpha_1} = \frac{800}{729} = \frac{9}{8} \left(\frac{80}{81} \right) \\
\frac{\Gamma\alpha_1}{\text{Βου}_1} = \frac{27}{25} = \frac{9}{8} \cdot \frac{24}{25} \\
\frac{\Delta\epsilon_1}{\Gamma\alpha_1} = \frac{9}{8} = \frac{\Pi\alpha_1}{N\eta_1} \\
\frac{\text{Κε}_1}{\Delta\epsilon_1} = \frac{9}{8} = \frac{\Pi\alpha_1}{N\eta_1} \\
\frac{\text{Ζω}_1}{\text{Κε}_1} = \frac{\text{Βου}_1}{\Pi\alpha_1} \\
\frac{N\eta_2}{\text{Ζω}_1} = \frac{\Gamma\alpha_1}{\text{Βου}_1}
\end{array}$$

Διὰ τριῶν

$$\begin{array}{l}
\frac{\text{Βου}_1}{N\eta_1} = \frac{100}{81} = \frac{5}{4} \times \frac{80}{81} \\
\frac{\Gamma\alpha_1}{\text{Βου}_1} = \frac{32}{27} = \frac{5}{4} \times \frac{80}{81} \times \frac{24}{25} \\
\frac{\Delta\epsilon_1}{\Gamma\alpha_1} = \frac{243}{200} = \frac{5}{4} \times \frac{81}{80} \times \frac{24}{25} \\
\frac{\text{Κε}_1}{\Delta\epsilon_1} = \frac{81}{64} = \frac{5}{4} \times \frac{81}{80} \\
\frac{\text{Ζω}_1}{\text{Κε}_1} = \frac{\text{Βου}_1}{\Gamma\alpha_1} \\
\frac{\Delta\epsilon_2}{N\eta_2} = \frac{\Gamma\alpha_1}{\text{Βου}_1} \\
\frac{\text{Κε}_2}{\Delta\epsilon_2} = \frac{\Pi\alpha_1}{\Gamma\alpha_1} \\
\frac{\Pi\alpha_2}{\text{Κε}_2} = \frac{\Delta\epsilon_1}{\Gamma\alpha_1} \\
\frac{\text{Ζω}_2}{\Pi\alpha_2} = \frac{\text{Βου}_1}{\Gamma\alpha_1}
\end{array}$$

Διὰ τεσσάρων

$$\begin{array}{l}
\frac{\Gamma\alpha_1}{N\eta_1} = \frac{4}{3} \\
\frac{\Delta\epsilon_1}{\Pi\alpha_1} = \frac{\Gamma\alpha_1}{N\eta_1} \\
\frac{\text{Κε}_1}{\text{Βου}_1} = \frac{4}{3} \left(\frac{81}{80} \right)^2 \\
\frac{\text{Ζω}_1}{\Gamma\alpha_1} = \frac{4}{3} \cdot \frac{25}{24} \\
\frac{N\eta_2}{\Delta\epsilon_1} = \frac{\Gamma\alpha_1}{N\eta_1} \\
\frac{\Pi\alpha_2}{\text{Κε}_1} = \frac{\Gamma\alpha_1}{N\eta_1} \\
\frac{\text{Βου}_2}{\text{Ζω}_1} = \frac{\Gamma\alpha_1}{N\eta_1}
\end{array}$$

Διὰ ἑξῆ

$$\begin{array}{l}
\frac{\text{Κε}_1}{N\eta_1} = \frac{5}{3} \times \frac{81}{80} \\
\frac{\text{Ζω}_1}{\Pi\alpha_1} = \frac{5}{3} \times \frac{80}{81} \\
\frac{N\eta_2}{\text{Βου}_1} = \frac{5}{3} \times \frac{81}{80} \times \frac{24}{25} \\
\frac{\Pi\alpha_2}{\Gamma\alpha_1} = \frac{\text{Κε}_1}{N\eta_1} \\
\frac{\text{Βου}_2}{\Delta\epsilon_1} = \frac{\text{Ζω}_1}{\Pi\alpha_1} \\
\frac{\Gamma\alpha_2}{\text{Κε}_1} = \frac{5}{3} \times \frac{24}{25} \times \frac{80}{21} \\
\frac{\Delta\epsilon_2}{\text{Ζω}_1} = \frac{N\eta_2}{\text{Βου}_1}
\end{array}$$

Διὰ πέντε

$$\begin{array}{l}
\frac{\Delta\epsilon_1}{N\eta_1} = \frac{3}{2} \\
\frac{\text{Κε}_1}{\Pi\alpha_1} = \text{ } \\
\frac{\text{Ζω}_1}{\text{Βου}_1} = \text{ } \\
\frac{N\eta_2}{\Gamma\alpha_1} = \text{ } \\
\frac{\Pi\alpha_2}{\Delta\epsilon_1} = \text{ } \\
\frac{\text{Βου}_2}{\text{Κε}_1} = \frac{3}{2} \left(\frac{80}{81} \right)^2 \\
\frac{\Gamma\alpha_2}{\text{Ζω}_1} = \frac{3}{2} \times \frac{24}{25}
\end{array}$$

Διὰ ἑπτά

$$\begin{array}{l}
\frac{\text{Ζω}_1}{N\eta_1} = \frac{15}{8} \cdot \frac{80}{81} \\
\frac{N\eta_2}{\Pi\alpha_1} = \frac{15}{8} \cdot \frac{80}{81} \cdot \frac{24}{25} \\
\frac{\Pi\alpha_2}{\text{Βου}_1} = \frac{15}{8} \cdot \frac{81}{80} \cdot \frac{24}{25} \\
\frac{\text{Βου}_2}{\Gamma\alpha_1} = \frac{\text{Ζω}_1}{N\eta_1} \\
\frac{\Gamma\alpha_2}{\Delta\epsilon_1} = \frac{N\eta_2}{\Pi\alpha_1} \\
\frac{\Delta\epsilon_2}{\text{Κε}_1} = \frac{N\eta_2}{\Pi\alpha_1} \\
\frac{\text{Κε}_2}{\text{Ζω}_1} = \frac{\Pi\alpha_2}{\text{Βου}_1}
\end{array}$$

Ἐντεῦθεν συμπεριλαμβάνομεν τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις·

α'] ὑπάρχουσι τρία διὰ δυοῖν διαστήματα καλούμενα τόνοι· ὁ μείζων Νη—Πα ($\frac{9}{8}$), ὁ ἐλάσσων Πα—Βου $\frac{80}{81}$ ($\frac{80}{81}$)² καὶ ὁ ἐλάχιστος Βου—Γα ($\frac{8}{81}$, $\frac{24}{25}$). Ὁ ἐλάσσων ὑπολείπεται τοῦ μείζονος κατὰ ($\frac{80}{81}$)² τουτέστι κατὰ κόμμα κόμματος, ἐὰν καλέσωμεν κόμμα τὸ κλάσμα $\frac{80}{81}$ ὡς εἴθισται· ὁ δὲ ἐλάχιστος ὑπολείπεται τοῦ μείζονος καθ' ὕψισιν, ἐὰν καλέσωμεν ὕψισιν τὸ κλάσμα $\frac{24}{25}$ καὶ δέσιν τὸ ἀντεσπριμμένον $\frac{25}{24}$.

β'] ὑπάρχουσι τέσσαρα διάφορα διαστήματα διὰ τριῶν, τὸ διὰ τριῶν μείζον Πα—Κε ($\frac{5}{4} \times \frac{81}{80}$) καὶ τὸ διὰ τριῶν ἐλάσσον Πα—Γα ($\frac{5}{4} \times \frac{80}{81} \times \frac{24}{25}$) ἀμφοτέρω ταῦτα ἰσοῦνται ἀκριβῶς πρὸς τὰ Πυθαγόρεια $\frac{3^4}{2^6}$ καὶ $\frac{2^5}{3^3}$. Τὸ ἐλάσσον

ὑπολείπεται τοῦ μείζονος κατὰ κόμμα κόμματος καὶ καθ' ὕψισιν· τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ μείζονος καθ' ὕψισιν Βου—Δι ($\frac{5}{4} \times \frac{81}{80} \times \frac{24}{25}$) καὶ τὸ ὑπερτεροῦν τοῦ ἐλάσσονος κατὰ δέσιν Νη—Βου ($\frac{5}{4} \times \frac{80}{81}$).

γ'] τὰ διὰ τεσσάρων εἰσὶ τριῶν μεγεθῶν· τὰ πέντε τῶν $\frac{1}{3}$ · ἐν μείζον τούτων κατὰ δέσιν $\frac{1}{3} \times \frac{25}{24}$ (Γα—Ζω), καὶ ἐν μείζον κατὰ κόμμα κόμματος (Βου—Κε) $\frac{1}{3} \times (\frac{81}{80})^2$.

δ'] τὰ διὰ πέντε εἰσὶν ἐπίσης τριῶν μεγεθῶν· πέντε τῶν $\frac{3}{2}$ · ἐν ἐλάσσον καθ' ὕψισιν (Ζω—Γα) $\frac{3}{2} \times \frac{24}{25}$ καὶ ἐν ἐλάσσον κατὰ κόμμα κόμματος $\frac{3}{2} \times (\frac{80}{81})^2$ (Κε—Βου).

ε'] τὰ δι' ἐξ διαστήματ' εἰσὶ τεσσάρων εἰδῶν·

Τὸ πυθαγόρειον μείζον $\frac{3^3}{2^7} = \frac{5}{3} \times \frac{81}{80}$ (Νη—Κε).

Τὸ πυθαγ. ἐλάσσον $\frac{2^7}{3^4} = (\frac{8}{81} - \frac{24}{25}) = \frac{5}{3} \times \frac{24}{25} \times \frac{80}{81}$.

Τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ μείζονος καθ' ὕψισιν (Βου—Νη) $\frac{5}{3} \times \frac{81}{80} \times \frac{24}{25}$ καὶ τὸ ὑπερτεροῦν τοῦ ἐλάσσονος κατὰ δέσιν (Πα—Ζω) $\frac{5}{3} \times \frac{80}{81}$.

ς'] τὰ δι' ἐπτὰ τέλος διαστήματ' εἰσὶ τριῶν μεγεθῶν· Τὸ πυθαγ. ἐλάσσον (Πα—Νη) $\frac{2^4}{3^2} = \frac{15}{8} \times \frac{80}{81} \times \frac{24}{25}$. Τὸ κατὰ δέσιν μείζον τούτου (Νη—Ζω) $= \frac{15}{8} \cdot \frac{80}{81}$, καὶ τὸ $\frac{15}{8} \cdot \frac{81}{80} \cdot \frac{24}{25}$ (Βου—Πα) καθ' ὕψισιν ἐλάσσον τοῦ μείζονος Πυθαγορείου $\frac{15}{8} \cdot \frac{81}{80} = \frac{3^5}{2^7}$. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἀναφάνεται ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ διαγράμματος, ἀλλὰ κατασκευάζεται διὰ διέσεως ἐκτοῦ (Βου—Πα).

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ διατονικὸν γένος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐργάζονται κυρίως ὁ πρῶτος καὶ πλ. Α' ἤχος· ἐν τοῖς λοιποῖς δυοῖν διατονικοῖς ἤχοις δηλ. ἐν τῷ τετάρτῳ καὶ πλ. τετάρτῳ ἡ πειραματικὴ μέθοδος ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐξῆς παρατήρησιν ὅτι,

α'] ὁ Δ' ποιεῖται γρηῃν τοῦ Κε κατὰ τι ἄεϋτέρου τοῦ καθαροῦ διατονικοῦ· τὸ μῆκος τῆς ἐκφερούσης αὐτὸν χορδῆς

* Τὸ τοιοῦτον διάγραμμα πειραματικῶς καταδειχθὲν ὅτι χρησιμεύει ὡς ὕλη διὰ τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ ἐθνικὰ ᾄσματα ταυτίζεται πρὸς τὸ πυθαγόρειον, ὅπερ ἐσφάτως οἱ ἐν Εὐρώπῃ μουσικοὶ ἀνεγνώρισαν ὡς τὸ ἀρμοδιώτερον διὰ τὸ μέλος καὶ ἐκάλεσαν αὐτὸ μελωδικὸν διάγραμμα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀρμονικὸν ἢ εὐρωπαϊκὸν ὡς καλοῦμεν ἡμεῖς αὐτό· (ὄρα Naumann, Ueber die verschiedenen Bestimmungen der Tonverhältnisse. Leipzig 1858· καὶ Helmholtz: Lehre von der Tonempfindungen. Braunschweig 1877· καὶ Jamin Bouty: Acoustique. Paris 1879.) Οὐσιώδης δὲ τῶν δύο τούτων διαγραμμάτων διάκρισις ἴσθιν αὕτη ὅτι ὁ τοῦ ἀνωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ μελωδικοῦ διαγράμματος ἐλάχιστος ὑψιστάμενος δέσιν μεταβάλλεται εἰς μείζονα ($\frac{2^7}{25} \cdot \frac{25}{24} = \frac{9}{8}$), ἐνῷ ὁ τοῦ ἀρμονικοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐλάχιστος ὑψιστάμενος δέσιν μεταβάλλεται εἰς ἐλάττωνα ($\frac{16}{15} \times \frac{25}{24} = \frac{10}{9}$).

εὐρέθη ὅν $0,583 = \frac{729}{1250}$ κατὰ μεγίστην προσέγγισιν· ὥς-

τε ἡ ἀλληλουχία τῶν τριῶν φθόγγων Δι, Κε, Ζω, παρέχει

φθόγγοι	Δι	Κε	Ζω	Νη
μήκη χορδῆς	$\frac{2}{3}$	$\frac{729}{1250}$	$\frac{27}{50}$	$\frac{1}{2}$
ἀριθμοὶ δονήσεων	$\frac{3}{2}$	$\frac{1250}{729}$	$\frac{50}{27}$	2
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{9}{8} \times \frac{25}{24} \left(\frac{80}{81}\right)^2$	$\frac{27}{25}$	$\frac{9}{8} \times \frac{24}{25}$	

Τοιοῦτοτρόπως τὸ διάστημα $\frac{Κε}{Δι}$ σχηματίζεται ἐκ διέ-

σεως ἐλάσσονος. Τὸ δὲ $\frac{Ζω}{Κε}$ μεταβάλλεται εἰς ἐλάχιστον.

β'] ὁ πλ. τοῦ Δ' ποιεῖται χρῆσιν τοῦ Πα κατὰ τι ὀξύτερου ἐπίσης· τὸ μῆκος τῆς ἐκφερούσης αὐτὸν χορδῆς εὐρέθη ὅν $0,875 = \frac{2187}{2500}$ κατὰ μεγίστην προσέγγισιν, ὥστε ἡ ἀλληλουχία τῶν τριῶν φθόγγων Νη, Πα, Βου παρέχει ὁμοίως:

φθόγγοι	Νη	Πα	Βου	Γα
μήκη χορδῆς	1	$\frac{2187}{2500}$	$\frac{80}{100}$	$\frac{3}{4}$
ἀριθμὸς δονήσεων	1	$\frac{2500}{2187}$	$\frac{100}{80}$	$\frac{4}{3}$
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{9}{8} \times \frac{25}{24} \left(\frac{80}{81}\right)^2$	$\frac{27}{25}$	$\frac{9}{8} \times \frac{24}{25}$	

Οἱ δύο οὗτοι ἤχοι ποιοῦνται χρῆσιν κλίμακος ἐκ τῶν δύο τετραχόρδων διεζευγμένων κατὰ τόνον μείζονα.

Ἐν δὲ τῷ χρωματικῷ γένει α'] ὁ μὲν δεύτερος ἤχος ποιεῖται χρῆσιν τοῦ Κε κατὰ τι βαρυτέρου· ἡ πείρα ὡδή-

γησεν εἰς μῆκος χορδῆς $0,617 = \frac{50}{81}$ κατὰ μεγίστην προσέγγισιν· ὥστε ἡ ἀλληλουχία τῶν φθόγγων Δι, Κε, Ζω παρέχει:

φθόγγοι	Δι	Κε	Ζω	Νη
μήκη	$\frac{2}{3}$	$\frac{50}{81}$	$\frac{27}{50}$	$\frac{1}{2}$
δονήσεις	$\frac{3}{2}$	$\frac{81}{50}$	$\frac{50}{27}$	2
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{27}{25}$	$\frac{9}{8} \times \frac{25}{24} \left(\frac{80}{81}\right)^2$	$\frac{9}{8} \times \frac{24}{25}$	

Ὁ ἤχος ποιεῖται χρῆσιν κλίμακος ἐκ δύο τοιούτων ὁμοίων τετραχόρδων Νη—Γα καὶ Δι—Νη διεζευγμένων κατὰ τόνον μείζονα.

β'] ὁ δὲ πλ. Β' ποιεῖται χρῆσιν τοῦ μὲν Βου βαρυτέρου ἔχοντος μῆκος χορδῆς $0,844 = \frac{27}{32}$ κατὰ μεγίστην προσέγγισιν, τοῦ δὲ Γα ὀξύτερου ἔχοντος μῆκος χορδῆς $0,695 = \frac{25}{36}$ σχεδόν· ὥστε τὸ τετράχορδον Πα—Δι παρέχει:

φθόγγοι	Πα	Βου	Γα	Δι
μήκη	$\frac{8}{9}$	$\frac{27}{32}$	$\frac{25}{36}$	$\frac{2}{3}$
δονήσεις	$\frac{9}{8}$	$\frac{32}{27}$	$\frac{36}{25}$	$\frac{3}{2}$
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{9}{8} \times \frac{24}{25} \left(\frac{80}{81}\right)^2$	$\frac{9}{8} \times \frac{27}{25}$	$\frac{25}{24}$	

Ὡστε τὸ διάστημα $\frac{Δι}{Γα}$ ἰσοῦται ἀκριβῶς πρὸς δίσιν,

τὸ $\frac{Γα}{Βου}$ πρὸς ἐλάχιστον τοῦ μείζονος, καὶ τὸ $\frac{Βου}{Πα}$ πρὸς ὑπε-

σιν ἐλάχιστος. Ὁ ἦχος ποιεῖται χρῆσιν δύο τετραχόρδων ὁμοίων διεζευγμένων κατὰ μείζονα.

Ἐν τῷ ἐναρμονίῳ τέλος γένει α'] ὁ τρίτος ποιεῖται χρῆσιν τοῦ Βου ὀξυτέρου ἔχοντος μῆκος χορδῆς $0,790 = \frac{64}{81}$,

καὶ τοῦ Ζω βαρυτέρου ἔχοντος μῆκος χορδῆς $0,563 = \frac{9}{16}$ ὥς-

τε τὰ τρίχορδα Πα—Γα καὶ Κε—Νη παρέχουσι :

φθόγγοι	Πα	Βου	Γα
μήκη	$\frac{8}{9}$	$\frac{64}{81}$	$\frac{3}{4}$
δονήσεις	$\frac{9}{8}$	$\frac{81}{64}$	$\frac{4}{3}$
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{9}{8}$	$\frac{9}{8} \cdot \frac{24}{25} \cdot \frac{(80)^2}{(81)}$	
φθόγγοι	Κε	Ζω	Νη
μήκη	$\frac{16}{27}$	$\frac{9}{16}$	$\frac{1}{2}$
δονήσεις	$\frac{27}{16}$	$\frac{16}{9}$	2
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{9}{8}$	$\frac{24}{25} \cdot \frac{(80)^2}{(81)} \cdot \frac{9}{8}$	

Ὡστε τὰ μὲν $\frac{\text{Βου}}{\text{Πα}}$ καὶ $\frac{\text{Νη}}{\text{Ζω}}$ εἰσὶ μείζονος, τὰ δὲ $\frac{\text{Γα}}{\text{Βου}}$ καὶ $\frac{\text{Ζω}}{\text{Κε}}$ ὑφέσεις ἐλάχιστος.

Ὁ τρίτος ἐργάζεται ἐπὶ δύο τετραχόρδων Γα—Ζω καὶ Νη—Γα διεζευγμένων κατὰ τόνον μείζονα.

β'] Ὁ βαρὺς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ Βου ἔχοντος μῆκος χορδῆς $\frac{27}{32}$, καὶ τοῦ Ζω ἔχοντος μῆκος χορδῆς $\frac{9}{16}$.

Ἀλλὰ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ Κε καὶ ὁ τέταρτος ἐκ μήκους χορδῆς $0,583 = \frac{729}{1250}$. Ὡστε τὸ τρίχορδον Δι—Κε—

Ζω παρέχει

φθόγγοι	Δι	Κε	Ζω
μήκη	$\frac{2}{3}$	$\frac{729}{1250}$	$\frac{9}{16}$
δονήσεις	$\frac{3}{2}$	$\frac{1250}{729}$	$\frac{16}{9}$
διαστήματα διὰ δυοῖν	$\frac{9}{8}$	$\frac{(80)^2}{(81)} \cdot \frac{25}{24}$	$\frac{27}{25} \cdot \frac{24}{25}$

Ὁ δὲ βαρὺς ἐκ δύο ὁμοίων τετραχόρδων Ζω—Βου, Γα—Ζω διεζευγμένων κατὰ τόνον μείζονα.

Ἄξιον λόγου εἶναι ὅτι τὸ ἐναρμονίον γένος τοῦ τρίτου ἐστὶ πυθαγόρειον ἄκρτον, διότι τὰ διαστήματα ἐν αὐτῷ μόνον διὰ δυνάμεων τοῦ 2 καὶ τοῦ 3 ἐκφέρονται· τὸ δὲ διὰ πασῶν διαστήματων ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται διὰ τοῦ πολυπλασιασμοῦ $\left(\frac{3^2}{2^3}\right)^5 \times \left(\frac{2^8}{3^5}\right)^2 = 2$.

Τοῦ ἀποτελέσματος τούτου ἐπιτευχθέντος, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνεγνώρισεν ὅτι οἰκδῆποτε ἐργασία ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς, οἰονδῆποτε διδασκατικὸν σύστημα ἀφιέμενον εἰς μόνην τὴν διὰ τῆς φωνῆς ἐκτέλεσιν. ἄνευ τῆς βοηθείας ὀργάνου τινὸς, ἤθελεν εἶναι ἄσκοπος ματαιοπονία· ἐπομένως ἐνόμισεν ἀπαραίτητον τοῦ λοιποῦ τὴν εἰσαγωγὴν κατὰλλήλου μουσικοῦ ὀργάνου ἐν τε τῇ μελέτῃ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· προέβη δ' εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀτελείας, αἷς ὡς εἰκὸς ἔχει τὸ Ὑαλτήριον, καθ' ὃ πρῶτον ἤδη κατασκευασθέν, ἐντύχησε νὰ ἐπιτύχῃ ἀρκούντως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Τὸ Ἰωακείμιον Ὑαλτήριον πρῶτον μὲν ἀποδίδει τὸ ἱερὸν μέλος μετὰ προσεγγιζούσης ἀκριβοείας ὅσον ἀπορρῶ τῇ

διαστήματα· κατὰ τοῦτο ἡ Ἐπιτροπὴ προὔτιμῃσεν τὴν πει-
ραματικὴν μέθοδον πάσης θεωρίας· προέβη δηλαδή εἰς
τὴν σύγκρισιν κατὰ προσέγγισιν τῶν διαστημάτων τοῦ δια-
γράμματος, ἐπιβαλλομένην πάντοτε εἰς τὴν κατασκευὴν
τῶν ὀργάνων χάριν τῆς εὐχρηστίας, οὐχὶ ὀδηγουμένη ὑπὸ τῆς
προηγηθείσης θεωρίας, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ὀξύτητος τῆς ἀκοῆς
τῶν μελῶν αὐτῆς. Καὶ μετὰ πολλὰς δοκιμὰς εὗρεν ὅτι ἡ
διαίρεσις τοῦ διαστήματος διαπασῶν εἰς 36 ἀκουστικὰ ἴσα
διαστήματα ἐκφέρει τὰ ἡμέτερα ἄσματα μετὰ προσεγγίσεως
δυναμένης νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν μᾶλλον μεμψίμοιρον ἱερο-
ψάλτην· ἐκ τῶν 36 τούτων ἴσων ἀκουστικῶν βαθμίδων,
ὅς ἀπεκάλυψε τμήματα, ἀποδώσασα ἑξ εἰς τὸν μείζονα,
πέντε εἰς τὸν ἐλάσσονα, καὶ τέσσαρα εἰς τὸν ἐλάχιστον
κατεσκεύασε τὸ Ψαλτήριον· οὕτω δὲ ἔσωσε τὴν ἀκουστικὴν
ἁξίαν τοῦ ἐλάχιστου, ὅστις κυρίως χαρακτηρίζει τὸ ἐκκλη-
σιαστικὸν διάγραμμα· διότι ἡ ἀκουστικὴ τοῦ Ψαλτηρίου

μονὰς $\sqrt[36]{2}$ τετράκις ἐφ' ἑαυτὴν πολυπλασιασθεῖσα παρέ-
χει $(\sqrt[36]{2})^4 = \sqrt{2} = \frac{2}{1}$ μετὰ καταπληκτικῆς προσεγγίσεως·
αἱ λοιπαὶ τιμαὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάσσονος, ὡς καὶ
τῆς διέσεως καὶ τῆς ὑφέσεως, ὑφίστανται διὰ τοῦ συστή-
ματος τούτου τροποποιήσεις ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἀνεπαι-
σθήτους.

Ὁ ἐξῆς πῖναξ περιλαμβάνει τοὺς εἴκοσι δύο καθαροὺς
φθόγγους τοῦ Διαγράμματος μετροθέντας εἰς ἀκέραιον διὰ
τοῦ $\frac{1}{80}$ τοῦ διαπασῶν συστήματος, καὶ τοὺς 36 συγκερα-
σμένους τοῦ Ψαλτηρίου πρὸς σύγκρισιν.

(τὸ κόμμα περιλαμβάνει 11 τοιαύτας μονάδας)

φθ.	Ψαλτηρ.	φθ.	Διαγρ.	φθ.	Ψαλτηρ.	φθ.	Διαγρ.
0	Nη ⁰	0		10	167		
1	17			11	Bou 183		182
2	ς Nη 33	35		12	200		
3	50			13	Bς ρΓ 217	{ Bouς 217	
4	ρΠα 67	67				{ Γαρ 214	
5	83			14	133		
6	Πα 100	102		15	Γα 250		249
7	117			16	267		
8	ς Πα 133	137		17	Γας 283		284
9	ρBou 150	147		18	300		

φθ.	Ψαλτηρ.	φθ.	Διαγρ.	φθ.	Ψαλτηρ.	φθ.	Διαγρ.
19	ρΔι 317	316		28	467		
20	333			29	Κες 483		488
21	Δι 350	351		30	Zω ρ 500		498
22	367			31	517		
23	Δις 383	386		32	Zω 533		533
24	400			33	550		
25	Κε ρ 417	417		34	Z ρς N 567	{ Zως 568	
26	433					{ Nηρ 565	
27	Κε 450	453		35	583		
				36	Nη 600		

Ὁ πῖναξ οὗτος δῆλον ποιεῖ ὅτι τὸ Ψαλτήριον λανθάνει·
κατὰ μόλις ἡμισυ κόμμα εἰς τὸν φθόγγον Κες παρέχον
αὐτὸν βαρύτερον. Ὑποδεικνύει ἐνταῦθα ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι
διαίρεσις τοῦ διὰ πασῶν εἰς 72 ἴσα ἀκουστικὰ διαστήματα
ἤθελεν ἐπιφέρει τελειότεραν μεταξὺ θεωρίας καὶ πράξεως
συμφωνίαν· ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέφυγε τοῦτο διὰ τὸ δύσκο-
λον τῆς κατασκευῆς τοιοῦτου ὀργάνου καὶ διὰ τὸ δύσχρηστον

αὐτοῦ. Αἱ λοιπαὶ προσεγγίσεις το ὀργάνου εἰσὶν ἥττον ἐπαι-
σθηταί.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ διαστήματα διὰ δυοῖν τῶν ἐτέρων
δύο γενῶν, ἅτινα εὐρέθησαν ὄντα :

$$\begin{aligned} \text{ὑφεςις τοῦ ἐλάσσονος} & \quad \frac{9}{8} \left(\frac{80}{81} \right)^2 \cdot \frac{24}{25} \\ \text{δίεσις τοῦ ἐλάσσονος} & \quad \frac{9}{8} \left(\frac{80}{81} \right)^2 \cdot \frac{25}{24} \\ \text{ἐλάχιστος τοῦ μείζονος} & \quad \frac{9}{8} \times \frac{27}{25} \end{aligned}$$

μετρούμενα διὰ τοῦ $\frac{1}{600}$ παρέχουσι 45, 116, 168, τὸ δὲ
Ψαλτήριον πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν περιλαμβάνει τμήματα :

$$\begin{aligned} 3 &= 50 & \text{ἀντὶ} & 45 \\ 7 &= 117 & \text{»} & 116 \\ 10 &= 167 & \text{»} & 168 \end{aligned}$$

ὣν τὸ πρῶτον μόνον ἐστὶν ὀξύτερον τοῦ δέοντος κατὰ $\frac{1}{2}$
κόμμα περίπου.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ σημεῖα τῆς ποιότητος, ταῦτα ἀπο-
δίδει ὅσον εἶναι δυνατόν ν' ἀποδοθῶσιν ἀπὸ ἀψύχου ὀργά-
νου· δεύτερον ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κατὰλληλον
μέσον διὰ μουσικὴν διδασκαλίαν σαφῇ καὶ μεθοδικῇ· τρί-
τον δὲ ἀποδοκίμει ἀπαράκλητον πρὸς ἐρμηνείαν τῆς μουσικῆς
θεωρίας, αἰρομένης δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ μέσου πάσης συγχύσεως
καὶ ἀοριστίας· καὶ τέταρτον δι' αὐτοῦ παγιούται ἡ μέχρι
τοῦ νῦν διασωθεῖσα παράδοσις¹.

Ἡ Ἐπιτροπὴ προέβη τούντεῦθεν εὐχερῶς εἰς τὰς ἐξῆς
ἐργασίας :

α'] παρεδέχθη φθόγγον τινὰ ὠρισμένης ὀξύτητος ὡς τονι-
κὴν βᾶσιν πρὸς τὸν ὁποῖον σχετίζονται πάντες οἱ λοιποί·
ὁ φθόγγος οὗτος ἐστὶν ὁ c_1 ὅστις μετρεῖται διὰ 512 παλμῶν,

ἀντιστοιχεῖ δὲ περίπου πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν *ut*

β'] εἰσῆγαγεν ὡς χρονικὸν μέτρον τὸν μετρονόμον, τοῦ

1. Πρακτ. Μουσικ. Ἐπιτροπῆς ΜΣΤ'.

συστήματος Maelzel, καὶ ὥρισεν ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τούτου
πέντε διαφόρους ἀγωγὰς τοῦ ἱεροῦ μέλους.

γ'] ἀνέγραψεν ὡς στοιχείον ἀπαράκλητον τοῦ ἱεροῦ μέ-
λους τὴν ἑλξιν, καὶ εἰσῆγαγεν ἐν τῇ ὑπαρχούσῃ γραφῇ ση-
μεῖά τινα πρὸς τοῦτο, διατηρήσασα κατὰ τὰ λοιπὰ τὴν
ὑπάρχουσαν γραφὴν ἀμετάβλητον.

δ'] ὥρισεν ἐπακριβῶς τὰ τονιαία διαστήματα ἐκάστου
τῶν γενῶν, καὶ διετύπωσε τοὺς ὅρους καὶ κανόνας τοὺς
διέποντας ἕκαστον τῶν ἤχων.

ε'] ὥρισε κατὰ τὸ δυνατόν τὴν σημασίαν καὶ ἀξίαν καὶ
ἐκτέλεσιν τῶν σημείων τῆς ποιότητος, τουτέστιν ἀνέλυσεν
αὐτὰ μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας, καὶ

ς'] συνέταξε τὴν παρὰ πόδας Στοιχειώδη μέθοδον πρὸς
διδασκαλίαν τῆς Μουσικῆς τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ψαλτηρίου.

Αὕτη ἐστὶν ἡ καθαρῶς τεχνικὴ ἐργασία τῆς Μουσικῆς
Ἐπιτροπῆς.

Τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον θεωρούμενον ὡς πρῶτον τεχνι-
κὸν δοκίμιον ἔχει βεβαίως ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις
πλείστας ὅσας ἀτελείας· ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ πέποιθεν ὅτι,
ἐπιτευχθέντος ἀπλῶς τοῦ ὀρίσμου τῶν τονιαίων διαστημά-
των ἐπακριβῶς καὶ παγιωθείσης τῆς παραδόσεως τοῦ ἱε-
ροῦ ἡμῶν μέλους, ἀνοίγεται στάδιον εὐρὺ εἰς καταρτισμὸν
ἔργου τελειοτέρου, πρὸς δ' ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμολογεῖ τὴν ἀνε-
πάρκειαν ἑαυτῆς, καὶ μελέτην πρὸς σύνταξιν πλήρους καὶ
τελείου Θεωρητικοῦ, δι' οὗ ἐπιτευχθήσεται ἡ καλλιέργεια
καὶ ἀνέγερσις τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν τούτου καὶ ἱεροῦ θησαυροῦ
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν, λέγομεν, Μουσικῆς.

Καθῆκον ἐπιβάλλεται ἐνταῦθα τοῖς ὑποφαινόμενοις ἐνα-
μνησθῶσι τοῦ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ἔργου ἀποβιώσαντος πολυ-
τίμου συνεργάτου αὐτῶν μουσικολογιστάτου Νικολάου Ἰωαν-
νίδου τὰ μάλιστα συντελέσαντος διὰ τοῦ πολλοῦ ζήλου καὶ
τῶν θετικῶν καὶ πρακτικῶν αὐτοῦ γνώσεων εἰς τὴν εὐδω-

σιν τῶν ἐργασιῶν, ὅποῖαι κεφαλαιωδῶς ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ
ἐκτιθενται.

Ἐν Φανερῷ τῇ 15 ἰουνίου 1885.

Ὁ πρόεδρος τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς

Ἀρχιμανδρ. ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΦΘΟΝΙΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΟΛΑΚΗΣ πρωτοψάλτης

ΕΥΣΤΡ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΣΑΦ ΜΟΝΑΧΟΣ

Π. Γ. ΚΗΑΤΖΑΝΙΔΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΠΑΘΑΡΗΣ

ὁ Γραμματεὺς Γ. ΠΡΩΓΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΑΥΤΟΥ

—*—

Ἡ κατασκευὴ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰωακειμείου Ψαλ-
τηρίου ἐστὶν ὁμοίχ τῇ τῶν ἐμπνευστῶν ὀργάνων (orgue).

Ὁ φθόγγος παράγεται δι' αὐλῶν τῇ βοηθείᾳ δύο φυση-
τήρων τεθειμένων πρὸς τὰ κάτω μέρη τοῦ ὀργάνου καὶ κι-
νουμένων διὰ τῶν ποδῶν. Οἱ αὐλοὶ οὗτοι εἰσὶν 73 τὸν ἀριθ-
μὸν καὶ ἀποτελοῦσι δύο διαπασῶν (μετ' ἐπικυλίωσιν ἐπὶ
τὸ ὄξυ τοῦ πρώτου φθόγγου), ὧν ἐκάστη διαίρεται εἰς τρι-
κοντα ἑξ συγκεκριμένα διαστημάτα ἀκουστικῶς ἴσα πρὸς
ἄλληλα κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς κανονισθεῖσαν δι-
αίρεσιν τοῦ φθόγγου¹. Σειρὰ ἐβδομήκοντα τριῶν πλήκτρων ἡ

1. Τὴν συγκεκριμένην τυχὴν διαίρεσιν ἀκριβέστατα διδωσιν ἡ
κιθάρα εἰὰν μεταξὺ ἐκείνου τῶν ἀκινήτων δεσμῶν αὐτῆς τεθῶσι δύο
ἕτεροι κινητοὶ δεσμοὶ ἐν τοιαύτῃ ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσει, ὥστε νὰ
διαίρηται τὸ συγκεκριμένον εὐρωπαικὸν ἡμιτόνιον εἰς τρεῖς ἀκουστικῶς
ἴσα μέρη. Ἐννοεῖται δὲ τὸ παρατηρεῖται ἐνταῦθα ὅτι διὰ τῶν προσθέτων
τούτων δεσμῶν ἡ κιθάρα, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς ἀκριβοῦς τῶν τονισμῶν
διαστημάτων, δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ ἐπιτυχῶς τὸ Ψαλτήριον, καὶ
νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν μελέτην τῆς νῦν ἐγκαινιζομένης μεθόδου πολὺ
καταλληλότερον τοῦ μέγρι τοῦδε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἡμετέροις μουσι-
κοῖς ἀτελοῦς ταμπουρίου, καθ' ὅσον μάλιστα διὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ταύ-

κλειδῶν ἰσομήκων καὶ ἀπαρallάκτων καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου κειμένων κατέχει κατὰ τὸ πλάτος τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ ὀργάνου· ἐκάστη δὲ τῶν κλειδῶν ἀνταποκρίνεται πρὸς ἓνα αὐλόν. Ἡ ἐκτέλεισις γίνεται οὐχὶ ἀμέσως ἐπὶ τῶν κλειδῶν τούτων ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Κανόνο· Ὁ Κανὼν εἶναι σανὶς πλάτος ἔχουσα τεσσάρων δακτύλων, μῆκος δὲ ἴσον πρὸς τὴν ὅλην σειρὰν τῶν κλειδῶν, καὶ πᾶχος δύο ἐκατοστῶν τοῦ μέτρου, εἰσαγόμενος δὲ διὰ τῆς ἐτέρας τῶν ἐφ' ἐκατέρου τῶν δύο τοίχων τοῦ ὀργάνου ἐπὶ τούτῳ ἠνεωγμένων ὑπὸν ὠθεῖται ἐπὶ ἐσχάρας κατὰ βούλησιν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά, ὑψούμενος ἤμισυ ἐκατοστὸν τοῦ μέτρου ἄνευ τῆς σειρᾶς τῶν κλειδῶν. 73 κομβία ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς 73 κλειδας προσηρμοσμένα δι' ἐλατηρίων τὰ ὅποια μεταδίδουσιν εἰς τὴν κλειδα τὴν ἐπὶ τοῦ κομβίου πίεσιν τοῦ δακτύλου.

Τὰ κομβία ταῦτά εἰσι τοποθετημένα κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· παραλλήλως πρὸς τὸ μῆκος τοῦ Κανόνο καὶ πρὸς τὴν ἔξω ἄκρην αὐτοῦ, κεῖνται κατὰ σειρὰν 15 κομβία, ἐφ' ὧν εἰσι κεχαραγμένοι κατὰ σειρὰν οἱ διατονικοὶ φθόγγοι οἱ περιεχόμενοι ἐντὸς δύο διαπασῶν. Ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν διατονικῶν φθόγγων δὲν εἶναι πανταχοῦ ἡ αὐτὴ ἀλλὰ τῶν μὲν μειζόνων τόνων Δι—Κε, Νη—Πα, Γα—Δι, εἶναι ἴση πρὸς τὸ ἑξαπλάσιον τοῦ πλάτους μιᾶς κλειδός· τῶν δὲ ἐλασσόνων τόνων Κε—Ζω, Πα—Βου, ἡ ἀπόστασις εἶναι ἴση πρὸς τὸ πενταπλάσιον αὐτῆς· τῶν δὲ ἐλαχίστων Ζω—Νη, Βου—Γα, πρὸς τὸ τετραπλάσιον αὐτῆς.

Τὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκάστου τῶν διατονικῶν φθόγγων κομβία εἰσὶ τοποθετημένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζω-

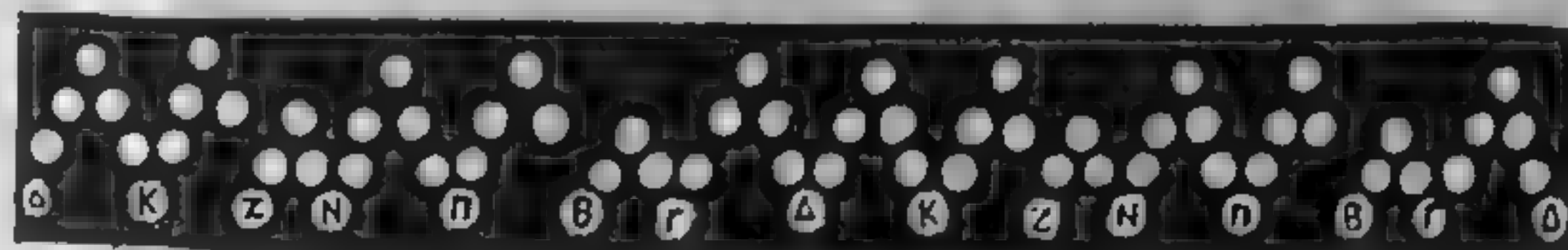
την ὀλίγιττι μόνον ἀπαιτοῦνται στοιχειώδεις γνώσεις τῆς σημειογραφίας τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τοὺς φθόγγους τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

σιν ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ κανόνο τρίγωνα τῶν ὁποίων βάσεις εἰσὶν αὐτὰι αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν διατονικῶν τόνων. Οὕτως ὁ παλῖων ἔχει πρὸ αὐτοῦ προχείρους ἅπαντας τοὺς διατονικοὺς φθόγγους ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔξω ἄκρῃ τοῦ κανόνο· λίαν δ' εὐχερῶς εὕρισκει τὰς ὑφείσεις καὶ διέσεις τὰς μεταξὺ τῶν διατονικῶν φθόγγων.

Κυρίως ἡ θέσις τοῦ κανόνο ὀρίζεται ὑπὸ τῶν σημειουμένων ἐφ' ἐκάστου τῶν κομβίων φθόγγων, ἀλλὰ δύναται νὰ μετατεθῇ κατὰ βούλησιν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερά πρὸς ἐκτέλεισιν οἰκισθήποτε παρχορδῆς, ἢ τῆς κατ' ἀρίσκειαν μεταβολῆς τῆς τονικῆς βᾶσεως· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀναλογία τῶν τονικῶν διαστημάτων μένουσιν ἄθικτοι.

Ἐκτὸς τῶν 73 κλειδῶν ὑπάρχουσιν 8 ἑτέρα κομβία ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τοίχου τοῦ ὀργάνου, τὰ ὅποια ἀνταποκρίνονται πρὸς 8 ἑτέρους αὐλοὺς τῶν 8 βιβίων φθόγγων τῆς κλίμακος, ἐν οἷς καὶ ὁ Ζω ἐναρμόνιος· χρησιμεύουσι δὲ ὡς βιβρεῖς καὶ διαρκεῖς ἰσοκράται.

Ἡ παρτεθειμένη εἰκὼν δίδωσι γενικὴν ἰδέαν τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τοῦ Κανόνο ἀνεξαρτήτως τῶν ἀτελειῶν ἃς ἦν λίαν φυσικὸν νὰ ἔχῃ τὸ πρῶτον νῦν κατασκευασθὲν τοῦτο ὄργανον.

Ο ΚΑΝΩΝ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ ἐστὶν ἡ τέχνη τοῦ ψάλλειν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ᾠσματα κατὰ τοὺς διὰ τῆς παρχώσεως περισωθέντας κανόνας.

§ 2. Φθόγγος, χρόνος, καὶ ἔκφρασις, εἰσὶ τὰ τρία στοιχεῖα τῆς Μουσικῆς· ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο πρώτων ἀποτελεῖται τὸ μέλος· ἡ δὲ ἔκφρασις, ἥτις καλεῖται καὶ ποιότης, συνίσταται εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀπαγγελίας.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΠΕΡΙ ΦΘΟΓΓΟΥ, ΚΛΙΜΑΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟΝΩΝ.

§ 3. Φθόγγος ἐστὶν ἐκπομπὴ τῆς φωνῆς ἐπὶ μίαν τάσιν.

Ἡ ἀλληλουχία φθόγγων καθ' ὠρισμένα διαστήματα ὀξυνομένων καὶ περιεχομένων ἐντὸς μιᾶς Διαπατῶν καλεῖται Κλίμαξ.

§ 4. Ἡ Κλίμαξ διαιρεῖται εἰς τριάκοντα ἑξ τμήματα ἀκουστικῶς ἵτα πρὸς ἄλληλα τὰ ὁποῖα θεωρούμενα ὡς ἐλάχισται φωνητικαὶ μονάδες λαμβάνονται ὡς μέτρα τῆς ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ μεταβολῆς τοῦ φθόγγου.

§ 5. Τὸ μεταξὺ δύο παρκειμένων φθόγγων διάστημα περιλαμβάνον ὠρισμένον ἀριθμὸν τμημάτων καλεῖται Τόνος.

Οἱ τρεῖς κυρίως Τόνοι εἰσὶν ὁ Μείζων περιέχων ἑξ τμήματα, ὁ Ἐλάσσων περιέχων πέντε, καὶ ὁ Ἐλάχιστος περιέχων τέσσαρα.

§ 6. Ἡ διατονικὴ Κλίμαξ ἀπαρτίζεται ἐξ ἑπτὰ Τόνων καὶ συμπληροῦται δι' ἐπαναλήψεως τῆς τονικῆς βάσεως ἐπὶ τὸ ὀξύ. Οἱ Τόνοι οὗτοι βαίνουνσι κατὰ τὸ ἀπέναντι διάγραμμα καὶ καλοῦνται ὡς ἀκολουθῶς.

Τὸ διάγραμμα τοῦτο ἔχον φωνητικὴν βᾶσιν τὸν φθόγγον Νη καλεῖται κλίμαξ διατονικὴ, καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον θεμέλιον τῆς μουσικῆς διδασκαλίας.

§ 7. Ἐπειδὴ ἡ Κλίμαξ δὲν ἐξαρκεῖ εἰς ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν μελῶν, ἐπαναλαμβάνονται οἱ αὐτοὶ Τόνοι φυλαττομένων τῶν αὐτῶν ἀναλογιῶν ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Δι, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ αὖθις μέχρι τοῦ Δι. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὅλη ἑκτασις τῶν μελῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιᾶστικῆς Μουσικῆς ἐν τοῖς συνηθεστέροις μέλεσι περιλαμβάνεται ἐντὸς δύο ὀκταφωνιῶν.

§ 8. Οἱ Τόνοι τάττονται εἰς τρεῖς θέσεις, εἰς τὴν Ὑπάτην περιλαμβάνουσιν τοὺς τόνους Δι, Κε, εἰς τὴν Μέσην ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ Ζω καὶ φθάνουσιν μέχρι τοῦ ὕψηλοῦ Κε, καὶ εἰς τὴν Νήτην ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ Ζω καὶ φθάνουσιν μέχρι τοῦ Δι.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Νη	4	Νη	ἔλάχιστος
Ζω	5	Ζω	ἔλασσων
Κε	6	Κε	μείζων
Δι	6	Δι	μείζων
Γα	4	Γα	ἔλάχιστος
Βου	5	Βου	ἔλασσων
Πα	6	Πα	μείζων
Νη		Νη	

36

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΕΡΙ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗΣ.

§ 9. Χρόνος ἐστὶν ἡ καταμέτρησις τοῦ δαπανωμένου χρονικοῦ διαστήματος ἐν τῇ ἐκπομπῇ τῶν φθόγων· τελεῖται δὲ δι' ἰσοχρόνων κρούσεων τῆς χειρὸς συνήθως, διαιρουμένων εἰς θέσιν καὶ ἄρσιν καὶ λαμβανόμενων ὡς χρονικῶν μονάδων.

§ 10. Ἡ ἀπόλυτος διάρκεια τῆς χρονικῆς μονάδος ἡ προσδιορίζουσα τὴν ταχεῖαν ἢ βραδεῖαν κίνησιν καλεῖται ἀγωγή· ἀγωγή δ' εἰσὶ πέντε·

α'] Ἡ βραδεῖα περιέχουσα 56—80 κρούσεις ἐντὸς ἐνὸς πρώτου λεπτοῦ.

β'] Ἡ μέση περιέχουσα 80—100 κρούσεις.

γ'] Ἡ μετρία περιέχουσα 100—168 κρούσεις.

δ'] Ἡ ταχεῖα περιέχουσα 168—208 κρούσεις καὶ

ε'] Τὸ χῦμα περιέχον 208 μέχρι τοῦ διπλασίου τῆς ταχείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΡΙ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ.

§ 11. Ἡ ἔκφρασις ἢ ἡ ποιότης ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς ἀπαγγελίας ὅστις περικοσμεῖ καὶ καλλύνει τὸ μέλος τὸ ὑποῖον ἄνευ αὐτοῦ ἤθελεν εἶναι στυγνὸν καὶ οἶον εἰς ἄψυχον.

Ἐν γένει μὲν ἡ ποιότης ἐξήρτηται ἀπὸ τῆς καλαισθησίας τοῦ ψάλλοντος, οὐχ ἥττον ὁμοῦς ὑπόκειται καὶ εἰς κανόνας τινάς, οἵτινες συνίστανται ὅτε μὲν εἰς τὴν ἰσχυροτέραν ἢ ἡπιωτέραν τάσιν τῆς φωνῆς, ὅτε δὲ εἰς

τὴν ταχεῖαν ἐπαφὴν παρκακισμένων τινῶν φθόγων μὴ σημειουμένων ἐν τῷ κειμένῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΕΡΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ.

§ 12. Ἡ σημειογραφία τῆς ἐκκλησιολογικῆς Μουσικῆς γίνεται διὰ χαρακτήρων, ὧν οἱ μὲν δηλωτικοὶ τοῦ φθόγου καλοῦνται χαρακτῆρες ἢ σημεῖα ποσότητος, οἱ δὲ δηλωτικοὶ τοῦ χρόνου καλοῦνται χρονικὰ σημεῖα ἢ ἔγχρονοι ὑποστάσεις, καὶ τέλος οἱ δηλωτικοὶ τῆς ἐκφράσεως καλοῦνται σημεῖα ποιότητος ἢ ἄχρονοι ὑποστάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΟΣ.

§ 13. Τῶν μουσικῶν χαρακτήρων προηγούνται αἱ καλούμεναι μαρτυρίαι τῶν φθόγων. Εἰσὶ δὲ αὗται τῆς μὲν Ὑπᾶτης δύο αἱ ἐξῆς $\overset{\text{C}}{\text{D}}$ $\overset{\text{G}}{\text{A}}$, τῆς Μέτης ἐπτά αἱ ἐξῆς $\overset{\text{B}}{\text{C}}$ $\overset{\text{D}}{\text{E}}$ $\overset{\text{F}}{\text{G}}$ $\overset{\text{A}}{\text{B}}$ $\overset{\text{C}}{\text{D}}$ $\overset{\text{E}}{\text{F}}$ $\overset{\text{G}}{\text{A}}$, καὶ τῆς Νήτης αἱ ἐξῆς $\overset{\text{B}}{\text{C}}$ $\overset{\text{D}}{\text{E}}$ $\overset{\text{F}}{\text{G}}$ $\overset{\text{A}}{\text{B}}$ $\overset{\text{C}}{\text{D}}$ $\overset{\text{E}}{\text{F}}$ $\overset{\text{G}}{\text{A}}$.

Αἱ μαρτυρίαι αὗται οὐδὲν ἁπλῶς ἀπαγγέλλονται, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ μέλους τιθέμεναι ὡς ἀρετηρίαι ἄφωνοι βρίζουσι τὸν φθόγον τοῦ ἀμέσως ἐπομένου χαρακτῆρος, ἐν τῷ μέσῳ δὲ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ μέλους δηλοῦσι τὸν φθόγον τοῦ ἀμέσως προηγουμένου χαρακτῆρος πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ ψάλλοντος.

§ 14. Οἱ κυρίως χαρακτηρεῖς τῆς ποσότητος εἰπὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν καὶ διαιροῦνται εἰς πέντε ἀνιόντας, τέσσαρας κατιόντας, καὶ τὸ ἴσον ὅπερ ἐμφαίνει ἰσότητα.

Οἱ ἀνιόντες εἰσὶν οἱ ἐξῆς :

Τὸ ὀλίγον — ἢ πεταστή τὰ κεντήματα
τὸ κέντημα καὶ ἡ ὑψηλὴ

Οἱ δὲ κατιόντες οἱ ἐξῆς :

Ἡ ἀπόστροφος ἢ ὑπορροή τὸ ἐλαφρὸν
καὶ ἡ χαμηλὴ

§ 15. Ἡ ἀξία τῶν χαρακτηρῶν τούτων δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετικὴ πρὸς τὸν προηγούμενον φθόγγον ἢ πρὸς τὴν προηγουμένην μαρτυρίαν.

§ 16. Τὸ ἴσον οὐδὲ ἀνάδασιν, οὐδὲ κατὰδασιν σημαίνει, ἀλλ' ἰσότητα, ἐξαγγέλλει δ' ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν φθόγγον τῆς πρὸ αὐτοῦ μαρτυρίας, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὸν προηγούμενον φθόγγον.

§ 17. Ἐκ τῶν ἀνιόντων χαρακτηρῶν τὸ ὀλίγον, ἢ πεταστή καὶ τὰ κεντήματα σημαίνουσιν ἀνάδασιν ἑνὸς τόνου, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπὸ τῆς μαρτυρίας, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ μέλους ἀπὸ τοῦ προηγούμενου.

Τὸ κέντημα σημαίνει ὑπερβατὴν ἀνάδασιν δύο τόνων.

Ἡ ὑψηλὴ σημαίνει ὑπερβατὴν ἀνάδασιν τεσσάρων τόνων.

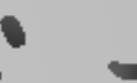

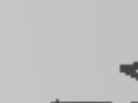

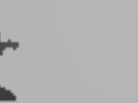

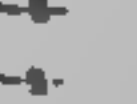

§ 18. Ἐκ τῶν κατιόντων χαρακτηρῶν, ἡ ἀπόστροφος σημαίνει κατὰδασιν ἑνὸς τόνου· ἡ ὑπορροή σημαίνει συνεχῆ κατὰδασιν δύο τόνων· τὸ ἐλαφρὸν σημαίνει ὑπερβατὴν κατὰδασιν δύο τόνων καὶ ἡ χαμηλὴ ἐπίσης ὑπερβατὴν κατὰδασιν τεσσάρων τόνων.

(Ὅρα ἐν τέλει γυμνάσματα πρωτοβάθμια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ.

§ 19. Οἱ χαρακτηρεῖς συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις αὐξάνουσιν ἢ μεταβάλλουσι τὴν ποσότητα αὐτῶν οἶον :

								
0	0	0	α	α	α	2	2	6
								
6 α	γ	δ	δ α	ε	ε α	ς	ς α	
								
ζ	η	θ	ι	ι α	ι β	ι γ	ι δ	
								
ι ε	0	0	6	γ	δ	ε	ς	ζ
								
η	θ	ι	ι α	ι β	ι γ	ι δ	ι ε	
								
0	2	2	6	2	α	α	6	α
								
γ	3	3	δ	4	0	4	ε	
								
η	θ	ι	ι α	ι β	ι γ	ι δ	ι ε	

Τὸ κέντημα συντιθέμενον μετὰ τοῦ ὀλίγου οὕτω
 $\frac{\text{---}}{\text{---}}$ φανερώνει τὸν δεύτερον ὑπερβατῶς ἀνιόντα
 φθόγγον· εἰ δὲ οὕτω $\frac{\text{---}}{\text{---}}$ τὸν τρίτον. Τὸ ὀλίγον καὶ ἡ
 πεταστὴ συντιθέμενα μετὰ τῶν ἄλλων χαρακτήρων πλήν
 τῶν κεντημάτων, ἀποβάλλουσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν, π. γ.

ἔταν ἡ ὑψηλὴ τελῆ ἐπὶ τοῦ ὀλίγου οὕτω $\frac{\text{---}}{\delta}$ ἡ
 ποσότης τοῦ ὀλίγου χάνεται, λογίζεται ὁμοίως ἡ ποσότης
 αὐτῆς. Ἐὰν δὲ τελῆ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἢ ἐν τῷ μέσῳ, τότε
 συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ποσότης τοῦ ὀλίγου $\frac{\text{---}}{\text{---}}$ $\frac{\text{---}}{\text{---}}$

Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ἐν τῇ πεταστῇ μὲ μόνην τὴν δια-
 φορὰν ὅτι διατηρεῖ τὴν ποιότητά της.

(Ὅρα ἐν τέλει γυμνάσματα δευτεροβάθμια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ.

§ 20. Ἐκαστος τῶν χαρακτήρων τῆς ποσότητος φέ-
 ρει ἐν ἑαυτῷ ἀπόλυτον χρονικὴν ἀξίαν μιᾶς κρούσεως, ἡ
 δὲ ὑπορροή, ἐπέχουσα τόπον δύο φθόγγων, ἔχει χρονικὴν
 ἀξίαν δύο κρούσεων.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν φθόγγος τις ἔχει ἀξίαν
 περισσοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν μιᾶς κρούσεως, τὸ τοιοῦτον
 σημειοῦται διὰ τῶν ἐπομένων χαρακτήρων. Ἀπλῆ .
 Κλάσμα \sim Γοργόν Γ Ἀργόν γ Σιωπὴ \backslash καὶ ὁ
 Σταυρὸς +

§ 21. Ἡ ἀπλῆ τιθεμένη ὑπὸ φθόγγον τινὰ αὐξάνει
 τὴν ἀξίαν αὐτοῦ κατὰ ἓνα γρόνον, δύο ἀπλῆ κατὰ δύο,
 τρεῖς κατὰ τρεῖς, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὑπὸ τὴν ὑπορροήν
 τιθεμένη αὐξάνει τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ δευτέρου αὐτῆς
 φθόγγου, τίθεται δ' ὑπὸ πάντας τοὺς χαρακτήρας πλήν
 τῶν κεντημάτων.

Τὸ κλάσμα ἐπίσης προστίθῃσι γρόνον ἓνα, τίθεται
 δὲ εἰς πάντας τοὺς χαρακτήρας πλήν τῆς ὑπορροῆς καὶ
 τῶν κεντημάτων.

§ 22. Τὸ γοργὸν συνενώνει δύο χαρακτήρας ἐντὸς
 ἑνὸς χρόνου, τοῦτέστι διαιρεῖ τὴν χρονικὴν μονάδα εἰς
 δύο ἴσα μέρη, τίθεται δὲ ἐπὶ τοῦ δευτέρου φθόγγου καὶ
 ἀφίνον εἰς τὸν προηγούμενον τὴν θέσιν, δίδει εἰς τὸν δεύ-
 τερον τὴν ἄρσιν.

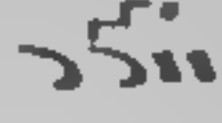
Ἀπλῆ τιθεμένη πρὸ τοῦ γοργοῦ οὕτως · Γ ἀραιρεῖ
 ἀπὸ τοῦ δευτέρου φθόγγου τὸ ἥμισυ τῆς χρονικῆς ἀξίας
 αὐτοῦ καὶ προστίθῃσιν αὐτὸ εἰς τὸν πρῶτον, οὕτως ὥστε
 εἰς μὲν τὸν πρῶτον ἀπαυῶνται τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς χρονικῆς μο-
 νάδος, εἰς δὲ τὸν δεύτερον τὸ $\frac{1}{4}$.

Τιθεμένη μετὰ τὸ γοργὸν οὕτως Γ· ἐνεργεῖ ἀντιστρό-
 φως, τοῦτέστι δίδει εἰς μὲν τὸν πρῶτον φθόγγον τὸ $\frac{1}{4}$
 τῆς χρονικῆς μονάδος, εἰς δὲ τὸν δεύτερον τὰ $\frac{3}{4}$.

§ 23. Τὸ δίγοργον μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ 3 οὕτως $\sim \sim \sim$
 συνενώνει τρεῖς χαρακτήρας ἐντὸς ἑνὸς χρόνου. τοῦτέστι
 διαιρεῖ τὴν χρονικὴν μονάδα εἰς τρία ἴσα μέρη, ὥστε
 συμπίπτει ἡ ἄρσις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δευτέρου φθόγγου, τί-
 θεται δὲ ἐπίσης ὡς καὶ τὸ γοργὸν ἐπὶ τοῦ δευτέρου
 φθόγγου.

Ἀπλῆ τιθεμένη πρὸ τοῦ διγόργου οὕτως $\sim \sim \sim$ δι-
 δει εἰς μὲν τὸν πρῶτον φθόγγον τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου, εἰς

δὲ τοὺς ἄλλους δύο ἀνὰ $\frac{1}{4}$ οὕτως ὥστε ὁ μὲν πρῶτος χαρακτήρ λαμβάνεται εἰς τὴν θέσιν, ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν ἄρσιν.

Ἀπλὴ μετὰ τὸ διγόργον οὕτως ἐνεργεῖ ἀντιστρόφως τουτέστι δίδει εἰς μὲν τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον φθόγγον ἀνὰ $\frac{1}{4}$ τοῦ χρόνου, εἰς δὲ τὸν τρίτον τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου, οὕτως ὥστε ὁ μὲν πρῶτος καὶ δεύτερος λαμβάνονται ἐν τῇ θέσει, ὁ δὲ τρίτος ἐν τῇ ἄρσει.

Ἀπλὴ τιθεμένη ἀνωθεν τοῦ διγόργου οὕτως δίδει εἰς μὲν τὸν πρῶτον χαρακτήρα τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ χρόνου, εἰς δὲ τὸν δεύτερον τὰ $\frac{2}{4}$, καὶ εἰς τὸν τρίτον τὸ $\frac{1}{4}$, οὕτως ὥστε ἡ ἄρσις συμπίπτει εἰς τὸ μέσον τοῦ δευτέρου χαρακτήρος.

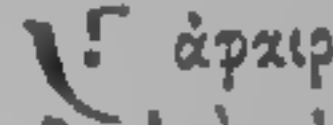
§ 24. Τὸ τρίγοργον συνενώνει τέσσαρας χαρακτήρας ἐντὸς ἑνὸς χρόνου, τουτέστι διαιρεῖ τὴν χρονικὴν μονάδα εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη, ὥστε οἱ δύο πρῶτοι χαρακτήρες λαμβάνονται ἐν τῇ θέσει, καὶ οἱ δύο ἐπόμενοι ἐν τῇ ἄρσει.

§ 25. Τὸ ἄργον γραφόμενον οὕτως συνενώνει μὲν εἰς ἓνα χρόνον μετὰ τοῦ προηγουμένου τὸν φθόγγον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τίθεται, αὐξάνει δὲ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπομένου φθόγγου κατὰ ἓνα χρόνον, καὶ ἀναλύεται οὕτως .

Ὡσαύτως καὶ τὸ διάργον γραφόμενον οὕτως συνενώνει μὲν εἰς ἓνα χρόνον μετὰ τοῦ προηγουμένου τὸν φθόγγον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τίθεται, αὐξάνει δὲ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπομένου κατὰ δύο χρόνους, καὶ ἀναλύεται οὕτως

 ἐπίσης δὲ καὶ τρίαργον κατὰ τρεῖς ὥς

 καὶ ἀναλύεται οὕτως .

§ 26. Ἡ βαρεῖα μετὰ τῆς ἀπλῆς ἐμφαίνει σιωπὴν ἐνδὸς χρόνου, μετὰ τῆς διπλῆς δύο καὶ οὕτως καθέξης. Ὅταν ἔχη ἀνωθεν γοργὸν οὕτως ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου τὴν ἄρσιν καὶ δαπανᾷ αὐτὴν ἐν σιωπῇ.

§ 27. Ὁ σταυρὸς ἐμφαίνει παύσιν μιᾶς ἄρσεως, ἥτοι ἡμίσεως χρόνου, ὃν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ προηγουμένου φθόγγου.

(Ὅρα ἐν τέλει γυμνάσματα τριτοβάθμια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ.

§ 28. Ἡ ἐρμηνεία τῶν σημείων τῆς ποιότητος διὰ μόνης τῆς φωνητικῆς διδασκαλίας ἀκριβέστερον ἐπιτυγχάνεται. Τῶν χαρακτήρων τούτων οἱ μὲν σημαίνουσιν ἐπίτασιν ἢ ἡπιότητα τῆς φωνῆς, οἱ δὲ σημαίνουσιν ἐνέργειάν τινα τοῦ λάρυγγος, καὶ ἢ ὁ ψάλλον ἐφάπτεται ἐπιπολαίως καὶ μετὰ ταχύτητος τοῦ ὑψιτέρου παρὰ κειμένου φθόγγου.

Εἰσὶ δὲ ἑξ οἱ ἑξῆς·

Ἡ βαρεῖα τὸ ἀντικένωμα τὸ ὀμαλὸν
τὸ ψηφιστὸν τὸ ἕτερον ἢ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐνδόφωνον

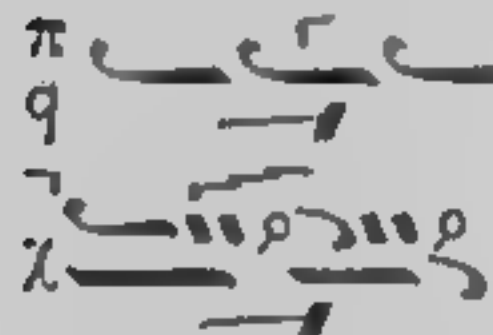
§ 29. Τούτων ἡ μὲν βαρεῖα σημαίνει ὅτι ὁ φθόγγος, ὅστις ἔπεται, προφέρεται μετὰ τινος βάρους ἥτοι δυνάμεως

εἰς τρόπον ὥστε νὰ διακρίνηται ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἀπὸ τοῦ προηγουμένου καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου φθόγγου.

§ 30. Τὸ ἀντικένωμα τιθέμενον ὑπὸ τὸ ὀλίγον ἀπαιτεῖ ζωηροτέραν ἀπαγγελίαν· ὅταν ὅμως τεθῇ ἀπλῆ ὑπὸ τὸ ἀντικένωμα καὶ ἔπεται κατιῶν χαρακτήρ οὕτως

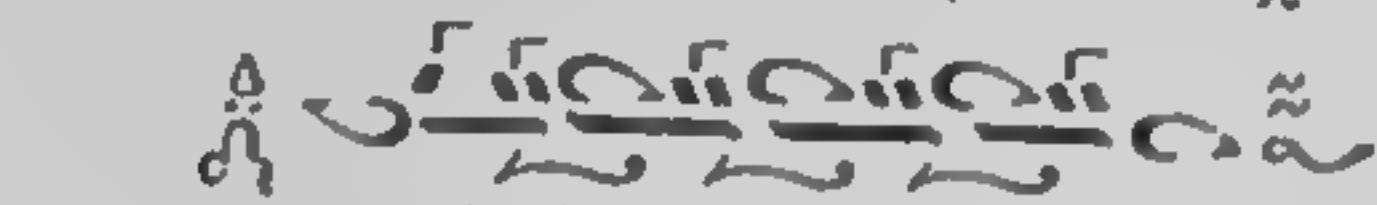
 τότε ὁ φθόγγος οὗτος προφέρεται ἀχωρίστως ἀπὸ τοῦ προηγουμένου.

§ 31. Τὸ ὀμαλὸν ἀπαιτεῖ ὀμαλὸν τινὰ κυματισμὸν τῆς φωνῆς πρὸς τὸν ἐπὶ τὸ ὀξύ οὕτως ὥστε ἡ φωνὴ νὰ ἄπτηται λίαν ταχέως τοῦ ἀμέσως ὀξέος φθόγγου οὕτως

§ 32. Ἡ ἐνέργεια τοῦ ψηφιστοῦ ἐκτείνεται ἐπὶ τριῶν ἢ τεσσάρων χαρακτήρων· σημαίνει δὲ ἐνίσχυσιν τῆς φωνῆς ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος ἐφ' οὗ τίθεται, καὶ βαθμιαίαν κατὰπτωσιν ἐπὶ τῶν ἐπομένων χαρακτήρων.

§ 33. Τὸ ἕτερον συνδέει χαρακτήρας ἀνιόντας μετὰ κατιόντων καὶ ἀμφοτέρους μετ' ἴσων, καὶ ὀλοκλήρους γραμμὰς ἄνευ διακοπῆς πνεύματος π. γ.

 ὑπὸ δὲ τὸν χαρακτήρα ὑπὸ τὸν ὀπίσθεν ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀπλατ τὸ ἕτερον ὑπογράφεται ὑπὸ τῆς ἀπλῆς ἵνα κρατῇ ἀχωρίστως ἐν αὐτῷ τοὺς δαπανωμένους χρόνους τοῦ φθόγγου π. γ.

 προφέρεται δὲ τὸ ἕτερον μετὰ κυματισμοῦ τῆς φωνῆς μαλακοῦ καὶ ἀσθενεστέρου τοῦ ὀμαλοῦ.

§ 34. Τὸ ἐνδόφωνον ὅπερ ἐστὶ σπανιώτατον σημαίνει ἔρρινον ἀπαγγελίαν τοῦ χαρακτήρος, ὅρ' ἐν τίθεται.

(Ὅρα ἐν τέλει γυμνάσματα τεταρτοβάθμια).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΠΕΡΙ ΥΦΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΣΕΩΝ

§ 35. Ὑφεις καλεῖται ἡ κατὰ διάστημα μικρότερον τοῦ τονιαίου μεταβολὴ ἐπὶ τὸ βαρὺ. Δίεσις δὲ τ' ἀνάπαλιν ἡ κατὰ διάστημα μικρότερον τοῦ τονιαίου μεταβολὴ ἐπὶ τὸ ὀξύ.

§ 36. Τὰ μέχρι τοῦδε ἐν γρήσει σημεῖα τῶν ὑφέσεων καὶ διέσεων εἰσι τὰ ἑξῆς:

Ὑφεις ἡμιτονίου. . . . ρ	Δίεσις ἡμιτονίου. . . . σ
» τριτημορίου. . . . ρ	» τριτημορίου. . . . σ
» τεταρτημορίου. . . . ρ	» τεταρτημορίου. . . . σ

§ 37. Ἡ εἰς ἑκτημόρια διαίρεσις τοῦ μείζονος τόνου κατέστησε μὲν ἄχρηστα τὰ σημεῖα ταῦτα, κατέδειξε δὲ τὴν ἀνάγκην εἰσαγωγῆς νέων, συμφώνων πρὸς τὴν εἰς ἑκτημόρια διαίρεσιν τοῦ τόνου, καταλλήλων δὲ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Ὑαλτηρίου· τὰ σημεῖα ταῦτα εἰσι τὰ ἑξῆς:

Ὑφεις ἐνὸς ἑκτημορίου. ρ	Δίεσις ἐνὸς ἑκτημορίου. σ
» δύο ἑκτημορίων. ρ	» δύο ἑκτημορίων. σ
» τριῶν ἑκτημορίων. ρ	» τριῶν ἑκτημορίων. σ
» τεσσάρων ἑκτημορίων. ρ	» τεσσάρων ἑκτημορίων. σ
» πέντε ἑκτημορίων. ρ	» πέντε ἑκτημορίων. σ

Αἱ ὑφεις καὶ διέσεις παροδικαὶ οὔσαι ἐν τῷ μέλει,

ἐνεργοῦσι μόνον ἐπὶ τοῦ φθόγγου ἐφ' οὗ τίθενται, λήγει δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν παρελθόντος τοῦ φθόγγου ἐκείνου.

§ 37. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω παροδικῶν ὑρέσεων καὶ διέσεων, ὑπάρχουσι καὶ δύο ἕτερα σημεῖα, ὧν ἡ ἐνέργεια διατηρεῖται μέχρι λύσεως· τούτων τὸ μὲν τίθεται ἐπὶ τοῦ Κε ρ καὶ ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ Ζω ὡς ὕρεσις, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ Γα δ καὶ ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ Βου ὡς διέσις.

(Ὅρα ἐν τέλει γυμνάσματα πεμπτοβάθμια).

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

ΠΕΡΙ ΕΙΔΩΝ, ΓΕΝΩΝ, ΗΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΩΝ ΑΥΤΟΙΣ

§ 38. Ἀπαντα τὰ μέλη τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ὕμνογραφίας ἀνάγονται εἰς δύο εἴδη τὸ Στιχηραρικὸν καὶ τὸ Εἰρημολογικόν.

§ 39. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν μὲν τῶν τονιαίων διαστημάτων ὑπάγεται τὸ μέλος εἰς τρία γένη τὸ Διατονικόν, τὸ Χρωματικόν καὶ τὸ ἑναρμόνιον.

§ 40. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ τῆς τονικῆς βάτεως, τῶν δεσποζόντων φθόγγων, καὶ τῶν καταλήξεων, ὑπάγεται εἰς ὀκτὼ κυρίους ἤχους, οὗτοι δὲ εἰσιν ὁ Πρῶτος, ὁ Δεύτερος, ὁ Τρίτος, ὁ Τέταρτος, ὁ Πλάγιος τοῦ Πρώτου, ὁ Πλ. τοῦ Δευτέρου, ὁ Πλ. τοῦ Τρίτου ἢ Βαρὺς, καὶ ὁ Πλ. τοῦ Τετάρτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΙΔΩΝ ΤΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

§ 41. Ἀπαντα ἡ ἱερὰ ἡμῶν ὕμνογραφία διαιρεῖται εἰς πεζὴν ἢ ἄρρυθμον, καὶ εἰς ἔρρυθμον¹. Καὶ ἡ μὲν πεζὴ ὕμνογραφία περιλαμβάνουσα τὸν Ψαλτῆρα, τὰ Στιχηρὰ καὶ Ἀπόστιχα τῆς Ὀκτωήχου, τὰ Ἰδιόμελα καὶ τὰ Λυτόμελα, καὶ τὰ Δοξαστικά, Δοξολογίας, Χερουβικά, Κοινωνικά καὶ τὰ τοιαῦτα ἀργὰ μέλη, ἀνάγεται εἰς τὸ Στιχηραρικὸν εἶδος, τὸ ὁποῖον ὑποδιαιρεῖται εἰς Στιχηραρικὸν σύντομον, εἰς Στιχηραρικὸν ἀργόν, καὶ εἰς Παπαδικόν. Ἡ δὲ ἔρρυθμος περιλαμβάνουσιν τοὺς Εἰρημούς, τὰς Καταβάσεις, τοὺς Κανόνας, τοὺς Μακαρισμούς, τὰ Προσόμοια, τὰ Κοντάκια, ἑξαποστειλάρια καὶ πάντα τὰ σύντομα μέλη, ἀνάγεται εἰς τὸ Εἰρημολογικόν, ὑποδιαιρούμενον ἐπίσης εἰς σύντομον καὶ ἀργόν καὶ καλοφωνικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΓΕΝΟΥΣ

§ 42. Γένος ἐν τῇ μουσικῇ καλεῖται ποιὰ τις διάταξις τετραχόρδου.

1. Ὁ ρυθμὸς ἐν τοῖς εἰρημολογικοῖς μέλεσιν ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τινων α'] ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μουσικῶν περιόδων τῶν περιεχομένων ἐν ἐκάστῳ τῶν Τροπαρίων τῶν ὑπαγομένων ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰρμόν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Προσόμοιον, Μακαρισμὸν κτλ. β'] ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν τῶν περιεχομένων ἐν ἐκάστῃ μουσικῇ περιόδῳ καὶ γ'] ἐκ τῆς θέσεως τῶν συλλαβικῶν τόνων ἐν ἐκάστῃ μουσικῇ περιόδῳ.

§ 43. Ἀκριβὲς τετράχορδον σύγκειται ἐκ τεσσάρων κατὰ σειρὰν φθόγγων, ἥτοι ἐκ τριῶν τονιαίων διαστημάτων περιεχόντων ἐν συνόλῳ δεκαπέντε τμημάτα.

§ 44. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο ἄκρα τοῦ τετραχόρδου μένουσιν ἀμετακίνητα, ἔπεται ὅτι τὸ γένος ὁρίζεται ἐκ τῆς φύσεως τῶν δύο μέσων φθόγγων τοῦ τετραχόρδου.

§ 45. Τὸ γένος εἶναι διατόνικόν ὅταν τὸ τετράχορδον σύγκηται ἐκ τόνων μείζονος, ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίστου. Τὸ τετράχορδον τοῦτο μεταβάλλεται κατὰ τὰς θέσεις, ἃς κατέχουσιν ἐν αὐτῷ οἱ τρεῖς οὗτοι τόνοι. Οὕτω, τὸ τετράχορδον $\overset{\Lambda}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{B}}{\text{F}}$ σύγκειται ἐκ μείζονος, ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίστου:

Τὸ τετράχορδον $\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$ ἐξ ἐλάσσονος, ἐλαχίστου καὶ μείζονος.

Τὸ τετράχορδον $\overset{\text{A}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{B}}{\text{F}}$ ἐξ ἐλαχίστου, μείζονος καὶ ἐλάσσονος.

§ 46. Τὸ τετράχορδον εἶναι χρωματικόν ὅταν ἐκάτερος τῶν μέσων φθόγγων προτεγγίζῃ πρὸς τὸν παρακείμενον αὐτῷ ἄκρον· οὕτω τὸ τετράχορδον $\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$ σύγκειται ἐξ ἐνὸς ἐλάσσονος μεθ' ὑφέσεως, τουτέστιν ἐκ τριῶν τμημάτων, ἐξ ἐνὸς μείζονος μετ' ἐλαχίστου, τουτέστιν ἐκ δέκα τμημάτων, καὶ ἐκ μιᾶς διέσεως, τουτέστιν ἐκ δύο τμημάτων.

§ 47. Τὸ ἐναρμόνιον τετράχορδον σύγκειται ἐκ δύο μείζονων τόνων καὶ ἐνὸς ἡμιτονίου· τριαυτάεισι τὰ τετράχορδα:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$ καὶ $\overset{\text{A}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{B}}{\text{F}}$

§ 48. Ἐκάστη τῶν κλιμάκων τῶν τριῶν γενῶν ἀποτελεῖται ἐκ δύο τετραχόρδων ὁμοίων διεzeugμένων δι' ἐνὸς μείζονος τόνου· οὕτω λ. γ. ἡ διατονικὴ κλίμαξ:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$

ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τετραχόρδων:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$ καὶ $\overset{\text{A}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{B}}{\text{F}}$

χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ μείζονος τόνου Γ'α—Δι.

Ὡσαύτως ἡ χρωματικὴ κλίμαξ:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$

ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τετραχόρδων:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$ καὶ $\overset{\text{A}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{B}}{\text{F}}$

χωριζομένων διὰ τοῦ μείζονος τόνου Γ'α—Δι.

Ἐπίσης ἡ ἐναρμόνιος κλίμαξ:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$

ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τετραχόρδων:

$\overset{\text{B}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{A}}{\text{F}}$ καὶ $\overset{\text{A}}{\text{C}} \text{---} \text{---} \text{---} \overset{\text{B}}{\text{F}}$

χωριζομένων διὰ τοῦ μείζονος τόνου Βου—Γ'α.

§ 49. Ἡ ἀλληλουχία φθόγγων περιλαμβάνουσα δύο ὅμοια τετράχορδα διεzeugμένα κατὰ τόνον μείζονα καλεῖται σύστημα διαπασῶν¹.

1. Σύστημα καλεῖται παρὰ τοῖς μουσικοῖς σειρὰ δεδομένων τόνων τῆς κλίμακος ἐπαναλαμβανομένων ἐπὶ τε τὸ ὅξυ καὶ ἐπὶ τὸ βαρύ, καὶ διατηροῦσιν αὐτὰς τονικὰς διαστάσεις. Οὕτω λ. γ. τὸ πεντάχορδον σύστημα τὸ καὶ τροχὸς καλούμενον σύγκειται ἐκ πέντε φθόγγων Πα Βου Γα Δι Κε. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ μέλος ὑπερβαίνει τὴν ἐκ-

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἐὰν τὸ μέλος ὑπερβαίνει τὰ ἔρια τῆς κλίμακος εἴτε ἐπὶ τὸ ὀξὺ, εἴτε ἐπὶ τὸ βαρὺ, οἱ προστιθέμενοι φθόγγοι ἀντιφωνοῦσιν ἀκριβῶς πρὸς τοὺς ἐν τῇ κλίμακι ἐπὶ τὸ βαρὺ ἢ ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἀντιστοιχοῦντας αὐτῆς φθόγγους, τουτέστιν ἐν τε τῇ ἀναβάσει καὶ ἐν τῇ καταβάσει ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἐν τῇ κλίμακι τονιαῖα διαστήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΠΕΡΙ ΕΛΞΕΩΣ

§ 50. Ἐν παντὶ μέλει οἱ φθόγγοι διαιροῦνται εἰς δεσπόζοντας καὶ ὑπερβασίμους, καὶ οἱ μὲν δεσπόζοντές εἰσι σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι, οἱ δὲ ὑπερβάσιμοι ὑρίστανται μεταβολὴν καλουμένην ἔλξιν.

§ 51. Ἡ ἔλξις ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν Μουσικῇ ἐστὶ νόμος ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπιβαλλόμενος. Καίτοι δὲ μηδαμῶς ἀναγραφόμενος τέως ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, δύναται ὁμῶς νὰ ὑποβληθῇ εἰς κανόνας, οὓς ἡ παράδοσις διέσωσε. Συνίσταται δὲ ἡ ἔλξις εἰς τὴν κατὰ

τασιν τοῦ πενταχόρδου τούτου ἐπὶ τὸ ὀξὺ μὲν, ὁ φθόγγος Κε λαμβανόμενος ὡς Πα γίνεται ὁ βαρύτερος φθόγγος νέου πενταχόρδου ὁμοίου· ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ, ὁ φθόγγος Πκ λαμβανόμενος ὡς Κε γίνεται ὁ ὀξύτερος φθόγγος νέου ἐπίσης πενταχόρδου. Εἰς τὰ μέρη εἰς ἃ ἐφαρμόζεται ἡ θεωρία τοῦ τροχοῦ, τὸ τοιοῦτον κατ' ἄνωγται ἐπὶ τοῦ Ψαλτηρίου διὰ τῆς μετακινήσεως τοῦ κανόνος ἐν ἀναβάσει μὲν, μετατιθεμένου τοῦ φθόγγου Πα τοῦ Κανόνος ἐπὶ τῆς κλειδῆς Κε τοῦ Ψαλτηρίου, ἐν καταβάσει δὲ, μετατιθεμένου τοῦ φθόγγου Κε τοῦ Κανόνος ἐπὶ τῆς κλειδῆς Πα τοῦ Ψαλτηρίου.

ἐν ἣ πλείονα τμήματα ἐπὶ τὸ ὀξὺ μεταβολὴν φθόγγων τινῶν ἐλκόμενων ὑπὸ τῶν πασχειμένων αὐτοῖς ὀξυτέρων.

§ 52. Ἡ ἔλξις σπανιότερον ἐκτελουμένη ἐν τῷ Στιχηρικῷ μέλει, ἐστὶ πρὸς ἰδιαίτερον καὶ στοιχεῖον ἀπαραίτητον τοῦ Εἰρμολογικοῦ μέλους.

Οἱ δὲ ὄροι καὶ κανόνες, ὑπ' οὓς ἐκτελεῖται, ἐκτελεῖσονται ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἡχῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΠΕΡΙ ΗΧΩΝ

§ 53. Ἦχος ἐστὶ πορεία μέλους ὠριμμένα ἔχοντος, βάσιν, διαστήματα, δεσπόζοντας φθόγγους καὶ καταλήξεις. Σύντομος γοαρμὴ, ἥτοι μουσικὴ περίοδος, χαρακτηρίζουσα τὸν ἦχον καλεῖται ἀπὸ ἡχου.

§ 54. Σημεῖα ὁδηγητικὰ τῶν ἡχῶν εἰσὶν αἱ μαρτυρίαι τιθέμεναι ἐν ἀρχῇ τοῦ μέλους, καὶ αἱ φθοραὶ τιθέμεναι ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ, ὅσας μεταβάλλει ἡχον'.

Ἦχος Α'

§ 55. Ὁ Α' ἡχος ἀνήκων εἰς τὸ διατονικὸν γένος ἔχει βάσιν τὸν Πκ. Κατ' ἀλλαγὴν τοῦ συστήματος δηλ. κατὰ τὸν Τροχὸν εἰς πολλὰ μέλη ὁ ἡχος οὗτος ἔχει βάσιν τὸν Κε, λαμβανόμενον ὡς Πα.

§ 56. Ἡ κλίμαξ τοῦ ἡχοῦ τούτου περιέχει τὰ ἐξῆς τονιαῖα διαστήματα Πα—Βου=ᾠ, Βου—Γα=ᾐ, Γα—

1. Ὅροι περὶ φθορῶν ἐκτενέστερον § 118.

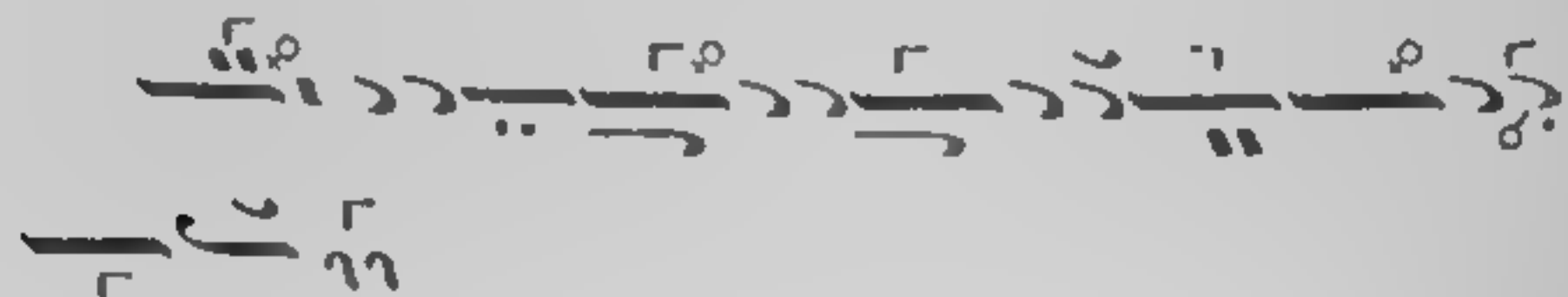
$\Delta\iota=6$, $\Delta\iota-Κε=6$; $Κε-Ζω=5$, $Ζω-Νη=4$, $Νη-Ια=6$.

§ 57. Ἀρακτικὴ μαρτυρία τοῦ ἤχου τούτου, ἐὰν μὲν ἄρχηται ἀπὸ τοῦ Πα ἐστὶν αὕτη $\frac{4}{\eta}$ Πα, ἐὰν δὲ ἀπὸ τοῦ Κε αὕτη $\frac{4}{\eta}$ Κε.

§ 58. Δεσπόζοντες φθόγγοι ἐν μὲν τῷ Στιχηραρικῷ εἰσὶν ὁ Πα καὶ ὁ Γα, ἡ δὲ Κε καὶ ὁ Νη· ἐν δὲ τῷ Εἰρμο-λογικῷ ὁ Πα καὶ ὁ Δι· καὶ ἐν τῷ Παπαδικῷ Πα Γα Δι καὶ Κε.

§ 59. Εἰς τὸ Εἰρμολογικὸν μέλος ὁ φθόγγος Βου ἐν ἀναβάσει ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ Γα λαμβάνει δέσιν ἐνὸς τμη-ματος· ὁ δὲ Γα ἐλκόμενος ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Δι λαμβάνει δέσιν τεσσάρων τμημάτων, ἐν καταβάσει δὲ οἱ φθόγγοι οὗτοι ἐπανέρχονται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέσιν. Ὁ φθόγγος Ζω ἐὰν τὸ μέλος δὲν ὑπερβαίνει τὸν φθόγγον τοῦ-τον, λαμβάνει ὕφεισιν τριῶν τμημάτων· ἐὰν δὲ τὸ μέλος φθάσῃ μέχρι τοῦ Νη, ἐν μὲν τῇ ἀναβάσει λαμβάνεται φυσικῶς, ἐν δὲ τῇ καταβάσει λαμβάνει ὕφεισιν τριῶν τμη-μάτων (κείσθω ὡς παράδειγμα τῶν ἑλξεων τούτων: Σοῦ ἢ τροπαιοῦχος δεξιὰ κτλ.)

§ 60. Εἰς τὸ Στιχηραρικὸν (ιδίως Παπαδικόν) ὅταν τὸ μέλος ἐπιμένη ἐπὶ τοῦ Γα καὶ δὲν ὑπερβαίνει τὸν Δι, τότε ὁ Δι λαμβάνει ὕφεισιν δύο τμημάτων, καὶ τότε ὁ ἤχος οὗτος καλεῖται πρῶτος δίφωνος οἷόν ἐστι τὸ ἐξῆς μέλος:

§ 61. Ἡ ἑκτασις τοῦ ἤχου τούτου ἐν τῷ συντόμῳ στιχηραρικῷ μέλει δὲν ὑπερβαίνει τὸν Κε ἐν ἀναβάσει, οὔτε τὸν Ζω ἐν καταβάσει. Ὅταν ἔμῳς ὑπερβῇ τὰ ἑρῖα τὰ ὅσα εἴτε ἐπὶ τὸ βαρὺ, εἴτε ἐπὶ τὸ ὀξύ, τότε σημειοῦται διὰ τῶν καταλήλων φθόγων. Τοῦ δὲ ἀργοῦ Στιχη-ρατικοῦ μέλους ἡ ἑκτασις εἶναι δύο ὁμοίων πενταγέρδων λαμβανομένης βάσεως τοῦ Κε ὡς Ια. Ἐν δὲ τῷ ἀργῷ Εἰρμολογικῷ μέλει, ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν φθάνει μέχρι τῆς ὀκταφωνίας τῆς βάσεως αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τῆς τετάρτης.

§ 62. Καταλήξεις εἰς μὲν τὸ Στιχηραρικὸν μέλος γίνονται ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Ια Γα καὶ Δι, ἐν τῷ Παπα-δικῷ καὶ εἰς τὸν Κε, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικαὶ εἰς τὴν βάσιν.

Εἰς δὲ τὸ Εἰρμολογικὸν ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικαὶ εἰς τὸν Ια. Εἰς δὲ τὸ Παπαδι-κὸν ἐντελεῖς μὲν εἰς τὸν Ια Δι καὶ Κε, τελικαὶ δὲ εἰς τὴν βάσιν τοῦ.

(ἴδε ἐν τέλει τὰ ἀπαιρήματα αὐτοῦ).

§ 63. Φθοραὶ τοῦ ἤχου τούτου εἰσὶν αἱ ἐφεξῆς δύο ρ δ. Ὁ φθόγγος ἐφ' οὗ ἤθελε τεθῇ τὸ πρῶτον τῶν ση-μείων τούτων γίνεται Ια, καὶ λαμβάνεται ὡς βάσις δια-τονικοῦ πενταγέρδου, ὁ δὲ φθόγγος ἐφ' οὗ τίθεται τὸ δεύ-τερον γίνεται Κε καὶ λαμβάνεται ὡς ἄκρον πενταγέρδου.

Ἦχος Β'.

§ 64. Ὁ Β' ἤχος ἀνήκων εἰς τὸ χρωματικὸν γένος βάσιν ἔχει τὸν Δι διὰ τε τὸ Στιχηραρικὸν καὶ Παπαδικόν.

ἐνίοτε δὲ λαμβάνει τὸν Βου καὶ σπανιώτατα τὸν Νη, κατὰ μετὰθεσιν τῆς τονικῆς βάσειως.

§ 65. Ἡ κλίμαξ τοῦ ἤχου τούτου περιέχει τὰ ἐξῆς τονιαῖα διαστήματα, Νη—Πα=4, Πα—Βου=7, Βου—Γα=4, Γα—Δι=6, Δι—Κε=4, Κε—Ζω=7, Ζω—Νη=4.

§ 66. Ἀρκτική μαρτυρία αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ἐξῆς $\overline{\text{—}} \text{—} \text{—}$.

§ 67. Δεσπόζοντας φθόγγους ἔχει τοὺς ἐξῆς Βου, Δι, καὶ σπανίως τὸν κάτω Νη, ὡς καὶ τὸν ὑψηλὸν Ζω. Εἰς δὲ τὸ Εἰρμολογικὸν ἔχει τοὺς Πα καὶ Δι¹.

§ 68. Ὁ Γα ἐν ἀναβάσει ὑπόκειται εἰς ἑλξιν ἐπὶ τὸ δὲ δύο τμημάτων, πλησιάζων πρὸς τὸν Δι, ἐν καταβάσει δὲ πλησιάζων πρὸς τὸν Βου· ἐπανέρχεται εἰς τὴν φυσικὴν του θέσιν.

§ 69. Ἡ ἔκτασις τοῦ ἤχου τούτου ἐστὶν ἀπὸ τοῦ Νη μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ Νη, ἐνίοτε δὲ φθάνει μέχρι τοῦ ἐπάνω Βου.

§ 70. Καταλήξεις ἀτελεῖς μὲν ποιεῖ εἰς τὸν Βου, Δι, καὶ σπανίως εἰς τὸν κάτω Νη, ὡς καὶ εἰς τὸν ὑψηλὸν Ζω. Εἰς δὲ τὸ εἰρμολογικὸν ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Πα, Δι, ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα¹.

(ἴδε ἐν τέλει τὰ ἀπηχήματα αὐτοῦ).

§ 71. Τὰ φθορικὰ σημεῖα τοῦ ἤχου τούτου εἰσὶ τὰ ἐξῆς δύο —Θ—ϛ

Ὁ φθόγγος ἐφ' οὗ ἤθελε τεθῇ τὸ πρῶτον τῶν σημείων τούτων γίνεται Δι καὶ λαμβάνεται ὡς βάσις χρωματικοῦ τετραχόρδου. Ὁ δὲ φθόγγος ἐφ' οὗ τίθεται τὸ

1. Τὸ Εἰρμολογικὸν μέλος τοῦ Β' ἤχου εἶναι πλ. τοῦ Β', καὶ τ' ἀνάπαλιν τὸ Εἰρμολογικὸν τοῦ πλ. Β' εἶναι Β'.

δεύτερον γίνεται Νη καὶ λαμβάνεται ὡς ἄκρον τοῦ τετραχόρδου.

Ἦχος Γ'.

§ 72. Ὁ Γ' ἤχος ἀνήκων εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος ἔχει βάσιν τὸν Γα¹.

§ 73. Ἡ κλίμαξ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξῆς, ἥς τὰ τονιαῖα διαστήματα ὑρίζονται ὡς ἀκολουθῶς, Γα—Δι=6, Δι—Κε=6, Κε—Ζω=3, Ζω—Νη=6, Νη—Πα=6, Πα—Βου=6, Βου—Γα=3.

§ 74. Ἀρκτική μαρτυρία ἐστὶν ἡ ἐξῆς $\overline{\text{—}} \text{—} \text{—}$ ἢ $\overline{\text{—}} \text{—} \text{—}$.

§ 75. Δεσπόζοντας φθόγγους ἔχει τοὺς Γα Κε εἰς τε τὸ Στιχηρικὸν καὶ τὸ Εἰρμολογικόν.

§ 76. Ὁ φθόγγος Βου ἐν ἀναβάσει ὑπόκειται εἰς ἑλξιν ἐνδὲς τμήματος πλησιάζοντος πρὸς τὸν Γα, ἐν καταβάσει δὲ πλησιάζοντος πρὸς τὸν Πα λαμβάνει τὴν ἐν τῇ κλίμακι ὀρισθεῖσαν θέσιν.

§ 77. Ἡ ἔκτασις τοῦ ἤχου τούτου ἐστὶν ἀπὸ τοῦ κάτω Νη μέχρι τοῦ δέξιως Πα· ἐνίοτε δὲ καταβαίνει μέχρι τοῦ Ζω (ἐναρμονίως).

§ 78. Καταλήξεις ποιεῖ ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Γα, Κε, ἐντελεῖς δὲ εἰς τοὺς Πα, Κε, καὶ τελικὰς εἰς τὸν Γα.

(ἴδε ἐν τέλει τὰ ἀπηχήματα).

§ 79. Ἡ ἐναρμόνιος φθορὰ αὐτοῦ ἡ ἐξῆς ϛ, ἣν ἔχει κοινήν μετὰ τοῦ βαςίως ἐναρμονίου, καθιστᾷ τὸν φθόγγον ἐφ' οὗ τίθεται βάσιν ἐναρμονίου τετραχόρδου Ζω Νη Πα Βου καὶ Γα Δι Κε Ζω, ἐὰν οἱ ἐπόμενοι φθόγγοι

1. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ Παπδικὸν μέλος γίνεται μετὰθεσις τοῦ φθόγγου Νη ἐπὶ τοῦ Γα οὕτως $\overline{\text{—}} \text{—} \text{—}$ καὶ τότε τὸ μέλος ὁδεύει κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ $\overline{\text{—}} \text{—} \text{—}$ $\overline{\text{—}} \text{—} \text{—}$.

§ 99. Ὁ Γα τοῦ ἤχου τούτου εἰς τὰ Στιχηραρικὰ καὶ Παπαδικὰ ὑπόκειται εἰς ἑλξίν ἐνός τμήματος, ὅταν τὸ μέλος ἐνδιατρίβῃ ἐπὶ τοῦ Δι, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ Γα—Δι μένει μόνον μὲν ἐν τμήμα· ὅταν δὲ καταβαίνει, ἐπανερχεται εἰς τὴν θέσιν του. Καὶ εἰς τὰ Εἰρμολογικὰ δὲ ὁ Γα (ὅστις εἶναι φυσικὸς ἔλκεται κατὰ ἐν τμήμα).

§ 100. Ἡ ἑκτασις αὐτοῦ εἰς τὰ Στιχηραρικὰ καὶ Παπαδικὰ ἐστὶν ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Βου ὡς Κε, καὶ ἐπὶ τὸ βαρὺ μέχρι τοῦ βαρέως Δι ὡς Πα. Εἰς δὲ τὰ Εἰρμολογικὰ ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Νη, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τοῦ Βου, καὶ σπανίως μέχρι τοῦ βαρέως Νη.

§ 101. Καταλήξεις εἰς τὰ Στιχηραρικὰ καὶ Παπαδικὰ ἔχει ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Δι Κε καὶ Πα· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Πα καὶ εἰς τὸν Δι. Εἰς δὲ τὰ Εἰρμολογικὰ ἔχει ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Βου Δι, καὶ σπανίως εἰς τὸν Νη· ἐντελεῖς εἰς τὸν Βου, καὶ τελικὰς εἰς τὸν Δι καὶ εἰς τὸν Βου.

(ἴδε ἐν τελει τὰ ἀπηχήματα).

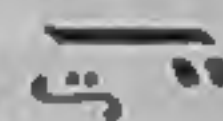
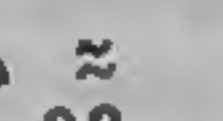
§ 102. Φθοραὶ αὐτοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς δύο ϑ σ . Ὁ φθόγγος ἐφ' οὗ ἤθελε τεθῇ ἡ πρώτη τῶν φθορῶν τούτων γίνεται Πα καὶ λαμβάνεται ὡς βάσις χρωματικοῦ τετραχόρδου· ὁ δὲ φθόγγος ἐφ' οὗ τίθεται ἡ δευτέρα, γίνεται Δι καὶ λαμβάνεται ὡς ἄκρον τοῦ τετραχόρδου.

Ἦχος Βαρύς.

§ 103. Ὁ ἦχος οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ ἐναρμόνιον γένος διὰ τὰ Στιχηραρικὰ καὶ Εἰρμολογικὰ μέλη, καὶ τότε ἔχει βάσιν τὸν Γα· εἰς δὲ τὰ Παπαδικὰ ἀνάγεται

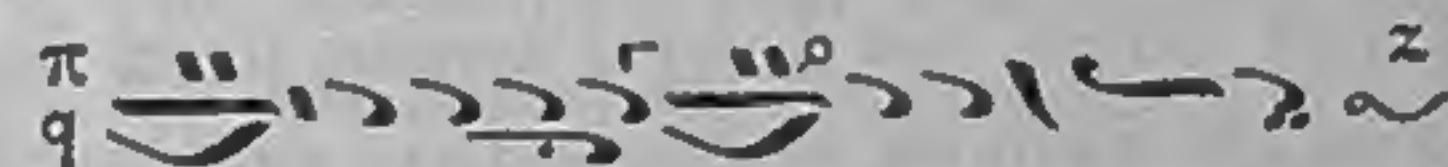
εἰς τὸ διατονικὸν γένος καὶ ἔχει βάσιν τὸν διατονικὸν Ζω.

§ 104. Κλίμακα μεταχειρίζεται εἰς μὲν τὰ Στιχηραρικὰ καὶ Εἰρμολογικὰ τὴν ἑξῆς ἐναρμόνιον Γα—Δι = 6, Δι—Κε = 6, Κε—Ζω = 3, Ζω—Νη = 6, Νη—Πα = 6, Πα—Βου = 6, Βου—Γα = 3. Εἰς δὲ τὰ Παπαδικὰ τὴν διατονικὴν μετὰ τῆς βάσεως Ζω ὡς πρὶερρέθι.

§ 105. Ἀρχτικαὶ μαρτυρίαι αὐτοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς δύο ἢ καὶ ἢ τοῦ διὰ τὸν διατονικὸν Βαρὺν ἢ

§ 106. Δεσπόζοντας φθόγγους εἰς μὲν τὰ Στιχηραρικὰ καὶ Εἰρμολογικὰ ἔχει τοὺς Ζω Δι Γα· εἰς δὲ τὰ Παπαδικὰ τοὺς Ζω Πα Γα Δι.

§ 107. Εἰς τὸ Παπαδικὸν μέλος τοῦ ἤχου τούτου, τουτέστι τὸ ἔχον βάσιν τὸν Ζω διατονικὸν, ὁ Γα ὑψοῦται πρὸς τὸν Δι ἐν ἀναβάσει κατὰ τρία τμήματα. Ὁ Κε ἐλκόμενος κατὰ τρία τμήματα εὐρίσκεται πάντοτε πλησίον τοῦ Ζω· ὁ δὲ Βου ὑπόκειται ἐνιαχοῦ εἰς ὕφεσιν πρὸς τὸν Πα κατὰ δύο τμήματα ὡς

Εἰς δὲ τὸ ἐναρμόνιον μέλος ὁ Κε ἔλκεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τοῦ Ζω κατὰ ἐν τμήμα, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν (κάτω) Πα· καὶ ὁ Βου πρὸς τούτοις πρὸς τὸν Γα ὑψοῦται κατὰ ἐν τμήμα.

§ 108. Ἡ ἑκτασις αὐτοῦ εἰς τὰ σύντομα Εἰρμολογικὰ καὶ Στιχηραρικὰ φθάνει ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ μέχρι τοῦ

Νη, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ ἐπίσης μέχρι τοῦ Νη, ἤτοι τρεῖς κάτω τῆς βάσεως αὐτοῦ. Εἰς δὲ τὰ ἀργὰ Στιχηραρικά, ἐπειδὴ μεταχειρίζεται μικτὴν κλίμακα, ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ μέχρι τοῦ Βου ὡς Κε, καὶ σπανίως μέχρι τοῦ Δι ὡς Νη. Ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ μέχρι τοῦ κάτω ἐναρμονίου Ζω. Εἰς δὲ τὰ Παπαδικὰ ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ ὀξείως Βου, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τοῦ Δι.

§ 109. Καταλήξεις εἰς μὲν τὰ Εἰρμολογικὰ καὶ Στιχηραρικά ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Γα Δι καὶ Πα· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Γα· εἰς δὲ τὰ Παπαδικὰ ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Ζω Πα Γα Δι καὶ Ζω (τὸν ὀξύν)· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν Ζω.

(Ἰδε ἐν τέλει τὰ ἀπηχήματα αὐτοῦ).

§ 110. Φθοραὶ αὐτοῦ εἶναι αἱ ἐξῆς δύο ρ ξ, ὧν ἡ πρώτη ἐστὶν ἐναρμόνιος, ἐνεργοῦσα ὡς καὶ ἐν τῷ Γ' ἤχῳ· ἡ δὲ δευτέρα διατονικὴ, καὶ ὁ φθόγγος ἐφ' οὗ τίθεται γίνεται Ζω διατονικός.

Ἦχος πλ. τοῦ Δ'.

§ 111. Ὁ πλ. τοῦ Δ' ἦχος ἀνήκων εἰς τὸ διατονικὸν γένος ἔχει βάσιν εἰς τὰ Στιχηραρικά καὶ Παπαδικὰ τὸν φθόγγον Νη. Ἐν τισὶ μέλεσι τοῦ ἤχου τούτου λαμβάνεται ὡς βᾶσις αὐτοῦ ὁ φθόγγος Γα τηρουμένων τῶν ἀπὸ τοῦ Νη διαστημάτων. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τινὰ μέλη τοῦ ἀργοῦ καὶ συντόμου εἰρμολογικοῦ εἶδους ὡς τό : Ἐξ ὕψους κατῆλθες, Ἵγρὰν διοδεύσας, καὶ τὸ Ἰδοῦ ὁ νυμφίος.

§ 112. Ἀρκτική μαρτυρία αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξῆς λ ρ Νη.

§ 113. Δεσπόζοντας φθόγγους ἔχει τοὺς Νη Βου Δι.

§ 114. Ἐν τῷ ἤχῳ τούτῳ ὁ φθόγγος Πα εὐρίσκειται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑψωμένος κατὰ ἐν τμήμα ὡς ὁ Κε ἐν τῷ Δ', ὑφιστάμενος δὲ ἔλξιν πρὸς τὸν Βου ὑψοῦται κατὰ δύο τμήματα. Ὁ Βου ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ Γα ἐν ἀναβάσει ὑπόκειται εἰς ἔλξιν ἐνδὲς τμήματος· ἐπίσης ὁ Γα ἐν ἀναβάσει ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ Δι ὑψοῦται κατὰ δύο τμήματα. Ὁ Ζω ἐπίσης ἐν ἀναβάσει ἐλκόμενος ὑψοῦται πρὸς τὸν Νη κατὰ δύο τμήματα.

§ 115. Ἡ ἔκτασις αὐτοῦ εἰς μὲν τὰ Στιχηραρικά καὶ Εἰρμολογικὰ φθάνει ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Βου, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τοῦ Δι. Εἰς δὲ τὰ ἀργὰ Στιχηραρικά ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Βου, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τοῦ Δι. Ὅταν δὲ ἔχη βάσιν τὸν Γα ὡς ἀπὸ τοῦ Νη, εἰς μὲν τὰ Εἰρμολογικὰ ἐπὶ τὸ ὀξύ μὲν μέχρι τοῦ Πα ὡς Κε, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ μέχρι τοῦ Νη. Εἰς δὲ τὰ Παπαδικὰ ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ μέχρι τοῦ Γα, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ μέχρι τοῦ Δι.

§ 116. Καταλήξεις ποιεῖ ἀτελεῖς μὲν εἰς τοὺς Δι, Βου, Νη (τὸν Βαρὺν) καὶ Νη (τὸν ὀξύν), ἐντελεῖς δὲ εἰς τὸν Νη, καὶ σπανίως εἰς τὸν βαρὺν Δι καὶ Δι (μέσον), καὶ τελικὰς εἰς τὸν Νη.

(Ἰδε ἐν τέλει τὰ ἀπηχήματα αὐτοῦ).

§ 117. Φθορὰ αὐτοῦ ἐστὶν αὕτη ρ. Ὁ φθόγγος ἐφ' οὗ τίθεται γίνεται Νη καὶ λαμβάνεται ὡς ἡ τονικὴ βᾶσις τοῦ πλ. Δ'. Ὅταν δὲ κατασκευάζεται οὕτω ρ τότε δεικνύει τὸν Νη τῆς Νήτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

ΠΕΡΙ ΦΘΟΡΩΝ

§ 118. Ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν τῶν ἤχων ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα σημεῖα καλούμενα φθοραί, ἐμφαίνευσαι ἢ μεταβολὴν τῆς τονικῆς βάσεως, ἄλλως παραχορδῆν, ἢ μετάβασιν τοῦ μέλους ἀπὸ ἐνὸς ἤχου εἰς ἕτερον ὡς εἴρηται § 54.

§ 119. Ἐκάστος ἤχος ἔχει τὰς οἰκείας φθοράς, καὶ τοῦ μὲν Α' εἰσὶν αἱ ἐξῆς δύο ρ δ · τοῦ Β' — ς ς · τοῦ Γ' ς καὶ ἡ ἐναρμόνιος ρ · τοῦ Δ' ς ξ α · τοῦ πλ. Α' δ καὶ ἡ ἐναρμόνιος ρ · τοῦ πλ. Β' — ς ς · τοῦ Βαρέως ξ καὶ ἡ ἐναρμόνιος ρ καὶ τοῦ πλ. Δ' ς ς.

§ 120. Ὁ τόνος ἐφ' οὗ ἤθελε τελεῖται τὸ σημεῖον τῆς φθορᾶς ἀντικαθίσταται ὑπ' ἐκείνου τὸν ὁποῖον σημαίνει ἡ φθορά, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μεταβάλλονται καὶ τὰ διαστήματα τῶν λοιπῶν φθόγγων μέχρις οὗτοῦ ἐπέλθῃ ἡ λύσις ἢ διὰ τῆς τοῦ ἀρχικοῦ μέλους φθορᾶς ἢ δι' ἄλλης τινός.

§ 121. Ἐν ταῖς καταλήξεσι τοῦ φθορικοῦ μέλους διατηρεῖται μὲν τὸ σύμφωνον τοῦ ἀρχικοῦ ἤχου, προστίθεται δὲ ἡ μαρτυρία τὴν ἀπαιτεῖ ἡ φθορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΧΡΩΩΝ

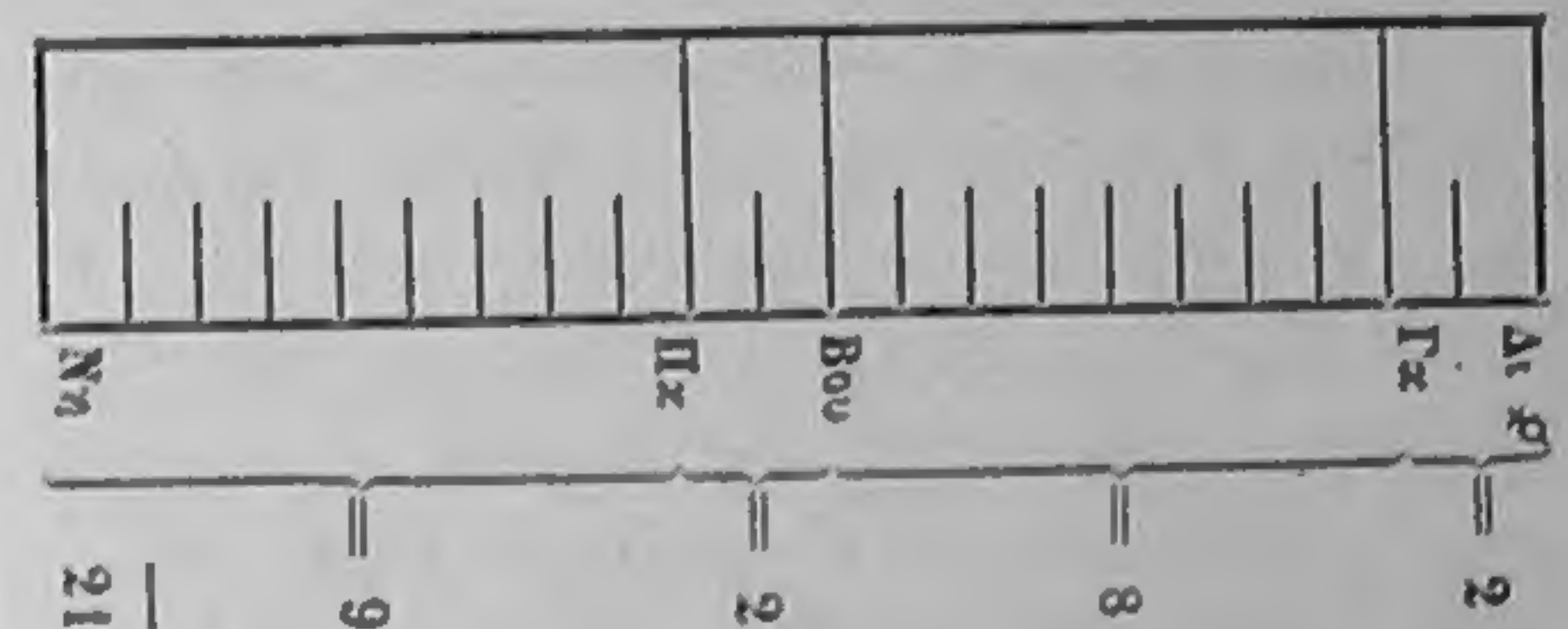
§ 122. Ἐκτὸς τῶν φθορῶν ὑπάρχουσι τρεῖς ἕτερα σημεῖα καλούμενα γρόαι ἅτινά εἰσι τὰ ἐξῆς:

Ἡ Σπάθη — ς (χισὰρ), ὁ Ζυγὸς ς (μουσταὰρ) καὶ τὸ Κλιτὸν ς (νισαμπούρ).

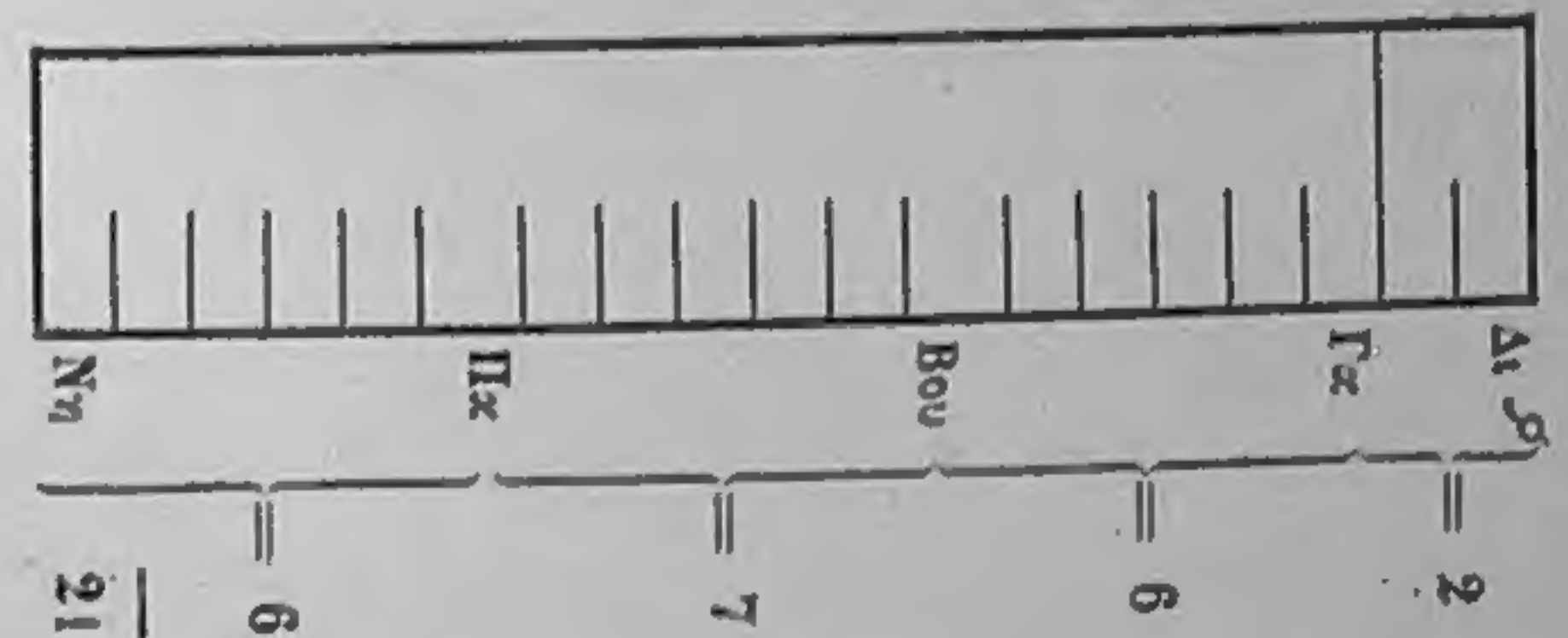
Ἡ Σπάθη (χισὰρ), ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν δύο παρακειμένων φθόγγων τοῦ τόνου ἐφ' οὗ τίθεται, οὕτως ὥστε νὰ ἀπέχωσιν ἀπ' αὐτοῦ κατὰ δύο τμήματα.

Ὁ Ζυγὸς (μουσταὰρ) καὶ τὸ Κλιτὸν (νισαμπούρ) ἐνεργοῦσιν ἐπὶ ὁλοκλήρου πενταχόρδου τιθέμενα ἐπὶ τοῦ φθόγγου Δι, ὅστις γίνεται ὁ δεξιότερος φθόγγος τῶν πενταχόρδων τούτων ὡς ἐξῆς :

Ὁ μὲν Ζυγὸς οὕτω

Τὸ δὲ Κλιτὸν οὕτω

ΤΕΛΟΣ

Σημ. Ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον φύλλον τῆς στοι-
χειώδους διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς
Μουσικῆς ἐξεδόθη μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου
(1904) ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως (1888) αὐτῆς, διὰ τοῦτο
ἐθεωρήθη περιττὴ ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἐν αὐτῇ ἀναφερο-
μένων γυμνασμάτων καὶ ἀπνηχημάτων, τῆς ἐλλείψεως
αὐτῶν ἀναπληρουμένης ἐξ ἄλλων βιβλίων τοῦ αὐτοῦ
εἴδους.